Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Role nízkoprahového zařízení při řešení životních situací dětí a mládeže

Bakalářská práce

2021 Kristýna Doubravská

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Kristýna Doubravská**
Osobní číslo:	**H18126**
Studijní program:	**B6107 Humanitní studia**
Studijní obor:	**Humanitní studia**
Téma práce:	**Role nízkoprahového zařízení při řešení životních situací dětí a mládeže**
Zadávající katedra:	**Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zaměřuje na činnost Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Free klub v Pardubicích. Cílem práce je zjistit, jaký vliv má NZDM na prožívání a zvládání obtížných životních situací klientů Free klubu. Teoretická část se věnuje vývoji dítěte, jsou zde popsány možnosti trávení volného času dítěte a rizika s tím spojená, dále druhy obtížně zvladatelných situací, jednotlivé způsoby, jakými může člověk situace prožívat a možnosti a strategie, kterými lze zvládat obtížné situace. Závěrem je popis činnosti a působení SKP centra o.p.s. v Pardubicích a NZDM Free klub. V praktické části je popsán výzkum, který bude probíhat v NZDM Free klub, a jehož cílem je zjistit, jaké výchovné a aktivizační techniky používají pracovníci pro spolupráci s klienty a jak jsou klienti spokojeni s poskytovanými službami zařízení. Data budou zjišťována pomocí rozhovorů a dotazníků.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- FISCHER, S., ŠKODA J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-5046-0
- JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché. ISBN 978-80-247-5447-5.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.
- URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.
- VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Oponent bakalářské práce: **doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2021**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Jméno a příjmení autora

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce a za poskytnuté rady a informace, které mi napomohly k vytvoření této práce. Dále bych ráda poděkovala Ing. Jaroslavu Myslivcovi, Ph.D za poskytnutí pomoci při realizování praktické části. Velký dík patří také Nízkoprahovému zařízení pro děti a mládež Free klub, všem sociálním pracovníkům a klientům klubu, bez nichž by tato práce nevznikla. V poslední řadě děkuji rodině a kamarádům za podporu a trpělivost během studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na činnost Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Free klub v Pardubicích. Cílem práce je zjistit, jaký vliv má NZDM na prožívání a zvládání obtížných životních situací klientů Free klubu.

Teoretická část se věnuje vývoji dítěte, jsou zde popsány možnosti trávení volného času dítěte a rizika s tím spojená, dále druhy obtížně zvladatelných situací, jednotlivé způsoby, jakými může člověk situace prožívat a možnosti a strategie, kterými lze zvládat obtížné situace. Závěrem je popis činnosti a působení SKP centra o.p.s. v Pardubicích a NZDM Free klub.

V praktické části je popsán výzkum, který bude probíhat v NZDM Free klub, a jehož cílem je zjistit, jaké výchovné a aktivizační techniky používají pracovníci pro spolupráci s klienty a jak jsou klienti spokojeni s poskytovanými službami zařízení. Data budou zjišťována pomocí rozhovorů a dotazníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

děti, mládež, volný čas, obtížně zvladatelná situace, vliv služeb, nízkoprahové zařízení

TITLE

The role of Free Facility Club in solving life situations of children and youth

ANNOTATION

This bachelor thesis focuses on the activities providing by the Free Facility Club for Children and Youths in Pardubice. The aim of the work is to find out how this club influences difficult life situations of the Free Facility Club clients.

The theoretical part deals with the child development, the possibilities of spending free time of children and the risks associated with it. There are also shown types of difficult situations, individual ways which can be experienced, options and strategies used to manage difficult situations. The conclusion of this work is to describe the activities which can help in solving situations occuring with the clients of the center. Moreover there are other activities used by the SKP center o.p.s. and the Free Facility Club in Pardubice.

In the practical part we can find the research done in the Free Facility Club. The aims of the research were to find out what educational and activation techniques are used by employees to work with the clients of the Free Facility Club and how they are satisfied with the provided services. The data were collected through the interviews and questionnaires.

KEYWORDS

children, youths, free time, difficult life situation, impact of services, Free Facility Club

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK 10
ÚVOD 11
TEORETICKÁ ČÁST 12
1 Vývojové fáze 12
1.1 Školní věk 12
1.1.1 Raný školní věk 12
1.1.2 Střední školní věk 13
1.2 Období dospívání 15
1.2.1 Pubescence 15
1.2.2 Adolescence 17
1.3 Mladá dospělost 20
2 Volný čas 22
2.1 Volný čas jako pojem 22
2.2 Funkce volného času 23
2.3 Výchova ve volném čase 24
2.4 Školská a mimoškolní zařízení, která provádí výchovnou činnost ve volném čase 25
2.4.1 Školská zařízení 25
2.4.2 Mimoškolní zařízení 27
2.5 Možnosti trávení volného času a rizika s tím spojená 28
2.5.1 Sport a pohybové aktivity 28
2.5.2 Četba 29
2.5.3 Vzdělávání 29
2.5.4 Odpočinek 30
2.5.5 Internet a hry 30
3 Obtížně zvladatelná situace, její prožívání a strategie zvládnutí 32
3.1 Rozvod/rozchod rodičů 32
3.2 Domácí násilí 34
3.3 Šikana 35
3.4 Školní neúspěšnost 37
3.5 Výběr střední školy 38
3.6 Nezaměstnanost 39
3.7 Kriminalita, delikvence 39
4 Působení SKP-CENTRA, o. p. s. 41
5 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub 42

PRAKTICKÁ ČÁST 45
6 Metodologie výzkumu 45
6.1 Cíle výzkumného šetření 45
6.2 Metody sběru dat 45
6.3 Výzkumný soubor 46
6.4 Výzkumný problém 46
6.5 Výzkumné otázky a stanovení hypotéz 46
6.6 Výběr respondentů a průběh získávání dat 47
6.7 Způsob zpracování dat 48
7 Interpretace dat získaných od zaměstnanců 50
7.1 Způsoby chování vyskytující se u klientů a jejich řešení pracovníky 50
7.2 Nabízené služby a činnosti, kterých mohou klienti využít 52
7.3 Přístup pracovníků ke klientům 54
8 Interpretace dat získaných od klientů 58
8.1 Verifikace hypotéz 68
9 Diskuze 73
9 Závěr výzkumného šetření 74
ZÁVĚR 76
ZDROJE 77
PŘÍLOHY 81

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Tabulka 1 Empirické četnosti první hypotézy 68
Tabulka 2 Očekávané četnosti první hypotézy 69
Tabulka 3 Empirické četnosti druhé hypotézy 70
Tabulka 4 Očekávané četnosti druhé hypotézy 70
Tabulka 5 Empirické četnosti třetí hypotézy 71
Tabulka 6 Očekávané četnosti třetí hypotézy 71

Graf 1 Pohlaví respondentů 58
Graf 2 Věk respondentů 59
Graf 3 Frekvence návštěvnosti 59
Graf 4 Výskyt problému 60
Graf 5 Návštěvnost klubu kvůli problému 60
Graf 6 Další důvody návštěvy klubu 61
Graf 7 Svěřování pracovníkům 62
Graf 8 Žádost o pomoc 62
Graf 9 Důvěra v pracovníky 63
Graf 10 Úleva po vyslechnutí 64
Graf 11 Kamarádi v klubu 64
Graf 12 Pocit bezpečí 65
Graf 13 Změna nálady po odchodu z klubu 66
Graf 14 Doporučení klubu kamarádům 66

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá rolí nízkoprahového zařízení při zvládání obtížných životních situací dětí a mládeže. Toto téma jsem zvolila z důvodu absolvování praxe v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Free klub. Ze zkušeností z mého okolí vím, že veřejnost mnohokrát neví o působení této služby, proto jsem chtěla touto prací přiblížit veřejnosti služby a činnost, kterou nízkoprahové zařízení, a hlavně pracovníci v něm, vykonávají. Zajímalo mě, jakými způsoby pracovníci s klienty pracují, jak postupují v různých situacích a jak naopak klienti toto zařízení a službu vnímají a jak jsou s ní spokojeni.

Po získání potřebných dat jsem chtěla posoudit, jaký vliv má nízkoprahové zařízení na klienty tohoto zařízení. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Výzkum probíhal v již zmíněném NZDM Free klub.

Teoretická část se skládá z pěti hlavních kapitol. V první části práce jsou popsána vývojová období cílové skupiny NDZM, tedy vývojová období od mladšího školního věku do mladé dospělosti. V rámci popisu jednotlivých vývojových fází jsou také představeny situace, které mohou v dané vývojové fázi nastat a činnosti NZDM, jenž pomáhají zvládat nové životní situace. Druhá kapitola se zaměřuje na popis volného času, na jeho funkce, využití, dále na výchovu ve volném čase. Závěrem této kapitoly je popis školských a mimoškolních zařízení, která zajišťují výchovu ve volném čase, dále možnosti trávení volného času a spolu s tím spojenými riziky. Třetí kapitola je věnována obtížně zvladatelným situacím, které mohou nastat v životech jedinců spadajících do cílové skupiny NZDM. Součástí jsou také možné způsoby a strategie, jak tyto situace zvládnout. Poslední dvě kapitoly jsou věnované SKP-CENTRU o. p. s. a konkrétnímu Nízkoprahovému zařízení pro děti a mládež Free klub.

Praktická část popisuje výzkum, který byl proveden v NZDM Free klub. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké výchovné a aktivizační techniky využívají pracovníci klubu při součinnosti s klienty a dále, jak jsou klienti spokojeni s poskytovanými službami. Výzkum byl rozdělen na dvě části, přičemž první část obsahovala rozhovory s pracovníky a druhá část představovala dotazníky, které byly vyplněny klienty klubu. V první polovině praktické části se zaměřuji na metodologii, výběr respondentů, průběh získávání a zpracování dat. V druhé polovině se zabývám vyhodnocováním výzkumu.

Přínos mého výzkumu by mohli ocenit pracovníci klubu, kteří mohou výsledky využít ke zhodnocení spokojenosti klientů. Z jakých důvodů klub nejčastěji navštěvují či jak se klienti staví ke sdělování informací pracovníkům klubu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývojové fáze

Vstup do nízkoprahových zařízení je umožněn dětem od 6 let, horní věková hranice možná pro návštěvu klubu je 26 let. Proto jsem se v první kapitole rozhodla popsat jednotlivé vývojové fáze, kterými klienti klubu procházejí. V jednotlivých vývojových fázích jsou popsány i situace, které mohou v životě jedinců nastat a mohou je motivovat k navštívení NZDM.

1.1 Školní věk

Školní věk je vývojové období, které je spojeno s významnou událostí, a to s nástupem do školy. Škola je první důležitou institucí, do které se dítě dostává. Ve škole dochází u dítěte k socializaci, dítě získává nové zkušenosti a učí se novým schopnostem a dovednostem. Nástupem do školy se dítě odpoutává ze závislosti na rodičích a začínají na něj působit jiné sociální skupiny. Rozdělení školního věku na jednotlivé fáze se může dle různých autorů lišit. Langmeier například chápe mladší školní období jako jeden celek od 6 do 12 let a hovoří také o starším školním věku.[1] Říčan zase odděluje pubescenci od předchozího mladšího školního věku.[2] Dle Vágnerové rozdělujeme školní věk na tři dílčí fáze: raný školní věk, střední školní věk a starší školní věk, který je také jinak označován jako pubescence.[3]

1.1.1 Raný školní věk

Období mladšího školního věku je bráno od 6-7 let věku dítěte, tedy od nástupu do školy až do 9 let. Tato léta jsou charakteristická změnou životní situace a vývojovými změnami. S životní situací se dítěti mění také sociální role. Vývojové změny dítěti umožňují zvládnutí nároků učiva.[4]

V první řadě se dítěti rozvíjí myšlení. Dle Piageta nazýváme způsob myšlení, které používají děti mladšího školního věku, fází konkrétních logických operací. Logické operace jsou rozvíjeny prostřednictvím učení, a to hlavně v rámci výuky.[5] Důležitý je také rozvoj

[1] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0. s. 117.
[2] ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7124-7. s. 6-7.
[3] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0. s. 148.
[4] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 148.
[5] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 148-149.

pozornosti, který je závislý na zrání centrálního nervového systému.[6] Dále se u dítěte rozvíjejí jazykové kompetence, které přispívají ke školní úspěšnosti. Nejintenzivnější rozvoj jazykových dovedností je přesto již v mladším věku. Děti se dozvídají o struktuře jazyka, o způsobu jeho užívaní a rozšiřují svoji slovní zásobu o specifické výrazy a pojmy. V této fázi začínají děti uvažovat o slovech jiným způsobem. Učí se chápat rozdíly mezi jednotlivými slovy, ale naopak i prvky, které mají podobné nebo stejné.[7]

Jak jsem již zmínila výše, dítě získává novou sociální roli, která je daná. Každé dítě tuto roli zpracovává jinak a jinak se k ní staví. Tento postoj je daný mírou identifikace s touto rolí. Dle toho, co role dítěti přináší a s čím si ji spojuje, se s ní ztotožňuje. Může se stát, že se dítě s rolí neztotožní, protože je spojena s nepříjemnostmi či přináší negativní zážitky. V druhém případě je postoj daný také mírou sociální prestiže, kterou mu role v jeho prostředí přináší. Role školáka můžeme rozdělit do dvou dílčích rolí. Jedná se o roli žáka a o roli spolužáka.[8]

Důležitou součástí života dítěte mladšího školního věku je rodina. Pro jedince je důležitá, protože zatím uspokojuje většinu jeho potřeb. Školák začíná postupně chápat rodičovské postoje a lépe se orientuje v rodinných vztazích. Rodiče jsou samozřejmou součástí života dítěte, protože s ním sdílejí velkou část jeho života. Nejdůležitější podmínkou funkčního vztahu mezi rodiči a dítětem školního věku je sdílení života a trvalá přítomnost rodičů. Mezi psychické potřeby dítěte, které rodiče uspokojují, patří například potřeba smysluplného učení. Rodiče slouží jako vzor určitého chování, kterému se dítě snaží přiblížit. Dále jsou rodiče zdrojem jistoty a bezpečí a mohou prostřednictvím svých požadavků na dítě a svým hodnocením ovlivnit uspokojování potřeby jeho seberealizace. Dojde-li k rozpadu rodiny, ztrácejí děti jistotu existence rodinného zázemí. Tato zátěž na dítě se může projevit i ve vztahu ke škole. Dítě může z různých důvodů přestat pracovat.[9]

1.1.2 Střední školní věk

Na mladší školní věk plynule navazuje období středního školního věku, které začíná mezi 8.-9. rokem a trvá zhruba do 12 let. V této fázi se nenachází žádný významný mezník, proto můžeme tvrdit, že se jedná o fázi přípravy na další, vývojově dynamičtější období

[6] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika - vychovatelství. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-306-4. s. 83
[7] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 6, s. 85.
[8] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 159-160.
[9] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 170-176.

dospívání. V tomto období se děti dále rozvíjejí. Vágnerová o dětech v tomto období tvrdí, že jsou realističtí, optimističtí a extrovertní a mají tendence mít ve všem jasno.[10]

V přístupu ke škole dochází v tomto období také k několika změnám. Ve věku 9 let už jsou děti adaptované na školu a mají již osvojené základní normy chování, proto u nich dochází k vytvoření si osobního standardu jak v prospěchu, tak v chování. Tento standard určuje, jakého výkonu by mělo dítě dosáhnout, aby byli rodiče spokojeni, dítě si je toho už vědomo.[11] Často mohou nastávat situace, kdy i přes snahu dítěte nejsou rodiče spokojeni s jeho prospěchem a výsledky. Dítě je poté demotivováno a snižuje se jeho sebehodnocení, protože nenaplňuje v tomto ohledu očekávání okolí. V případě, že přijde jedinec s tímto problémem do NZDM a svěří se pracovníkovi se svými trablemi a požádá o pomoc, pracovník dělá vše, aby naplnil jeho prosby. V rámci individuálního plánu se jedinec s pracovníkem domluví, v čem by se rád zlepšil, na jakých dovednostech či znalostech by rád zapracoval a poté probíhají jednotlivá setkání, na kterých se snaží pracovník klientovi vyhovět a pomoci mu dosáhnout jeho vytyčených cílů. Může se zdát, že práce stojí hlavně na pracovníkovi, ale opak je pravdou. Největší kus práce musí odvést sám klient, pracovník slouží pouze jako opora, která klienta vede správným směrem a klient se na něj může kdykoliv obrátit.

Dítě postupem času mění také sebehodnocení a hodnocení ostatních, jeho názory jsou v této fázi mnohem stabilnější a jsou méně ovlivnitelné okamžitým výsledkem nebo situací.

Jednou z nejvýznamnějších potřeb dětí školního věku je kontakt s vrstevníky. Ve vrstevnické skupině se u dítěte rozvíjejí jiné kompetence, než které rozvíjí škola. Dítě se stává členem vrstevnické skupiny a musí přijmout nějaké normy, pravidla, která ve skupině fungují. Jedinec přijímá novou roli, roli člena skupiny a kooperace s druhými vrstevníky ho učí solidaritě, specifickým způsobům komunikace, sebeovládání a také zvládání různých rolí, které může ve skupině zastávat. Pro přiměřené sebehodnocení je důležitá akceptace skupiny, tedy dítě potřebuje mít ve skupině úspěch.[12] V období středního školního věku je specifickým znakem potřeba identifikace se skupinou stejného pohlaví, proto také začíná docházet k oddělování chlapců od dívek a tím se u dětí rozvíjí jejich mužské a ženské role.[13]

Nové sociální role mohou vznikat i při návštěvách nízkoprahových zařízení, protože děti v této vývojové fázi jsou dle mých pozorování nejčastějšími návštěvníky Free klubu

[10] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 188.
[11] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 188-190.
[12] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 6, s. 93.
[13] VÁGNEROVÁ, ref. 3, s. 194.

v Pardubicích. Tím, že vstoupí za práh této instituce se seznamují hned s několika novými rolemi. Jednak se stávají návštěvníky klubu, kteří musí dodržovat zde zavedená pravidla. Po několika návštěvách již můžeme mluvit o roli klienta, který je v určité kooperaci se svým klíčovým pracovníkem a musí jeho roli respektovat. Tedy dítě se dostává do situace, kdy je potřeba respektovat role ostatních a odměnou za to bude respektování jeho samého. Někteří klienti mohou mít s určitými rolemi a jejich respektováním problém. Sami si to nemusí uvědomovat, ale pracovníci to brzy vycítí a snaží se přijít na příčinu tohoto jednání. Později se o tom s klienty mluví a pracují na zlepšení těchto nepříjemností. Tyto situace, tedy nesžití se s určitou sociální rolí či neakceptace role někoho jiného, mohou nastávat například jako reakce na tíživou situaci v životě jedince, který se se svými problémy snaží vyrovnat tímto způsobem. Klientům může pomoci individuální konzultace se svým pracovníkem a vytyčení si cílů, kterých se bude klient snažit dosáhnout.

Neméně se rozvíjí a mění také identita dítěte. Je to faktor ovlivňující jednání dítěte. Předurčuje, o co se bude jedinec snažit, jakou pozici získá, jak na ni bude reagovat. Na tvorbě identity se významně podílí názory, postoje a hodnocení druhých lidí.[14]

1.2 Období dospívání

Toto období je charakteristické výraznými fyzickými, ale i psychickými změnami.[15] Tyto změny probíhají do určité míry souběžně a navzájem závisle. Jejich průběh je ovlivňován dalšími sociálními, ekonomickými a kulturními faktory. Objevení prvních známek pohlavního zrání je velmi individuální, ale celkově můžeme toto období vymezit zhruba od 11 do 22 let. Jelikož je mezi jedinci stojícími na hranicích tohoto období rozdíl deseti let, dále se toho období člení na období pubescence a období adolescence.[16]

1.2.1 Pubescence

Období pubescence je první fází dospívání a je rozděleno na dvě dílčí fáze, na fázi prepuberty a fázi vlastní puberty.[17] Období prepuberty u děvčat nastává okolo 10. roku,

[14] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 201.
[15] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0. s. 115.
[16] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 142-143.
[17] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 143.

u chlapců začíná zhruba v 11 letech.[18] Plynule na to pak navazuje fáze vlastní puberty, kterou můžeme vymezit zhruba od 13 do 15 let.[19]

Po emocionální stránce se u dospívajících vyskytuje vysoká proměnlivost citů, které mají afektivní ráz. To způsobuje, že jsou jedinci výbušní, snadno se dostaví emoce vzteku, radosti či smutku. Dochází také k osamostatňování, které je spojeno s uvolňováním citových vazeb od rodičů.[20] Toto stadium transformace, kdy dochází k uvolňování závislosti dítěte na rodičích se může projevovat například odmítnutím všeho, co do té doby platilo. Jedinec se snaží rozvíjet svoji identitu, která ho bude odlišovat od ostatních, tento proces je nazýván individuace.[21] Tak jak se rychle dospívající osamostatňuje od rodiny, tak takto rychle také navazuje nové a odlišnější vztahy k druhým lidem v podobném věku. Momentálně už pro jedince nepředstavuje rodina jistotu a bezpečí, ale tuto funkci nyní zastávají vrstevníci.

V období pubescence mohou nastat situace, kvůli kterým se může náctiletý rozhodnout navštívit NZDM. Jak již bylo uvedeno, na počátku pubescence, kdy se jedinec snaží osamostatnit od rodičovské péče a hledá útěchu u svých vrstevníků, vznikají různé skupiny většinou se zaměřením na stejné pohlaví a věk. Jak zmiňuje Langmeier, „*skupina vystupuje zpravidla jako kladný a nutný socializační činitel, může však působit až traumatizujícím vlivem a případně svést dítě na scestí rozkolísaného nebo výslovně antisociálního postoje“*.[22] Někdy se tedy může jedinec lidově řečeno chytit špatné party a může to pro něj představovat značná rizika a životní potíže. V tomto věku je také vysoká pravděpodobnost prvního setkání s různými návykovými látkami jako je alkohol, kouření či drogy. Účast ve skupině většinou pobízí jedince k tomu, aby se choval jako ostatní členové skupiny, aby nevybočoval z řady. Proto může být někdy sveden k vyzkoušení některé z výše zmíněných návykových látek. V případě, že takový jedinec navštěvuje NZDM, není úkolem pracovníků řešení tohoto konkrétního problému, tedy například přestat kouřit či nebrat drogy, ale pracovníci se snaží působit spíše preventivně. Pořádají se tedy různé diskuse na daná témata či se tvoří rozmanité preventivní materiály jako jsou například nástěnky, které dospívající i děti informují o škodlivosti daných látek. Samozřejmě se může stát, že bude cílem či „zakázkou“ daného klienta to, že chce přestat kouřit. V tomto případě mu jeho klíčový pracovník pomáhá najít způsoby a cestu, která mu pomůže docílit jeho přání.

[18] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. ref. 15, s. 116.
[19] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 143.
[20] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. ref. 15, s. 116-119.
[21] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 237-238.
[22] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 154.

Pubescence vrcholí dovršením 15 let, v souvislosti s tím si jedinci volí svoji budoucnost a směr, jakým se chtějí vydat. Volba střední školy je velké životní rozhodnutí a někteří jedinci si nemusejí být úplně jisti v tom, co by je bavilo, čemu by se chtěli věnovat. Tito jedinci zkrátka nemají nikoho, s kým by si o tomto tématu mohli popovídat. Jiní někoho takového mít mohou, ale zajímá je i názor dalšího člověka nebo důvěřují některému z pracovníků a je pro ně důležité se s nimi poradit či jim tuto informaci pouze sdělit. I pro takovéto případy jsou pracovníci k dispozici, pomohou klientovi s ujasněním jeho požadavků, přání a cílů a seznámí ho i se svým pohledem na věc. Zváží s jedincem pozitiva i možná negativa jeho volby a zkrátka pomohou klientovi řešit jeho momentální složitou situaci. Dalším krokem může být také dlouhodobější pravidelná spolupráce, při které pracovníci například pomáhají jedinci s přípravou na přijímací zkoušky. Vše se odvíjí od požadavků daného jedince.

1.2.2 Adolescence

Na první fázi dospívání plynule navazuje druhá fáze, tedy adolescence. Započíná okolo 15. roku jedince a končí v rozmezí mezi 20 a 22 lety.[23] Počátek tohoto období se vyznačuje plnou reprodukční zralostí a v průběhu této fáze se pozastavuje tělesný růst. Macek vychází z periodizace, kdy se za adolescenci považuje celé období mezi dětstvím a dospělostí, tedy do adolescence zahrnuje i pubertu. Proto také toto období dále rozděluje do tří dílčích fází na **časnou adolescenci, střední adolescenci a pozdní adolescenci**, přičemž první fázi vymezuje od 10 do 13 let, druhou od 14 do 16 let a poslední od 17 do 20 let či déle.[24] Jelikož jsem se období puberty věnovala již v předchozí kapitole, momentálně se zaměřím pouze na adolescenci, která dle jiných autorů trvá od 15. roku do zhruba 20 let.

Velmi mi utkvěla v hlavě myšlenka Šimíčkové, která tvrdí, že hlavním úkolem adolescenta je vytváření vlastní identity, přijímání společenských norem, vytvoření si vlastní hodnoty, postupně se stávat nezávislým na svých rodičích, a to nejpodstatnější vytvářet heterosexuální vztahy.[25] V dnešní době se už společnost postupně učí respektovat a přijímat osoby, které jsou homosexuální, ale mnohdy se stává, že mohou být právě tyto osoby terčem posměchu, nepříjemných poznámek a podobně. V rámci prevence se na tento problém pracovníci NZDM snaží také zaměřovat. Mají tendence s klienty řešit tato globální témata, která se týkají nás všech. Snaží se klientům předávat podstatné informace spojené s touto

[23] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 253.
[24] MACEK, Petr. Adolescence. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8747-7. s. 10.
[25] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. ref. 15, s. 125.

problematikou a nechávají klienty, aby si vytvořili svůj vlastní pohled a názor. Považují za důležité, aby si byl klient vědom svého jednání a uvědomoval si jeho dopad. Zároveň se také snaží podpořit rozvoj identity jedince. V tomto věku si jedinec musí odpovídat na spoustu otázek jako „Kdo jsem?“, „Co umím?“ či „Kam směřuji?“ a velmi k tomu přispívá i to, jak jedince vnímají ostatní a jakou mu dávají zpětnou vazbu. Tak jako se snaží pracovníci pomáhat klientovi pracovat na jeho slabých stránkách či nedostatcích, pomáhají mu hlavně rozvíjet jeho silné stránky. Snaží se najít nové věci, ve kterých jsou jedinci dobří a jsou jejich předností. Na základě různých workshopů, které se velmi často v NZDM pořádají, je poskytnut prostor také pro samotné klienty, aby předvedli, co umí, v čem si věří a v čem si myslí, že jsou dobří či výjimeční. Tato podpora ze strany pracovníků a jiných klientů klubu pomáhá k rozvoji sebehodnocení jedince.

Tím, že jedinci rozšiřují své kontakty a vztahy s druhými, jsou pro toto období typické také první partnerské vztahy a s nimi spojená sexualita. Určitý druh sexuality se objevuje mnohem dříve než v dospívání, ale nyní velmi rychle narůstá frekvence těchto aktivit. [26] Je to způsobeno především tím, že potřeba druhého pohlaví není zapříčiněna sociálním tlakem, ale je to již potřeba jedince. Zpočátku partnerské vztahy adolescentů příliš nevydrží a mají spíše charakter experimentace, protože nejsou jedinci ještě dostatečně zralí. Až když jsou jedinci schopni přijmout určitou zodpovědnost a omezit svou vlastní identitu ve prospěch partnera, mohou vytvořit identitu párovou. Partnerské vztahy adolescentů přinášejí uspokojení nejen na emocionální úrovni, ale mohou jedinci zvyšovat sebevědomí a napomáhat k dosažení nějaké sociální role či prestiže.[27] Důležitým faktorem je zde komunikace s jedinci na dané téma a seznámení je s tématikou sexuality. V období puberty může být toto téma, ke kterému se jedinci vyjadřovat nechtějí a odmítají o něm mluvit. S přibývajícím věkem je ale nezbytné seznámit jedince s možnými riziky, která mohou nastat. Většinou tyto situace zastávají a řídí rodiče, ale v některých rodinách tomu tak není, a proto je důležité, aby se pracovníci NZDM zaměřovali i na tato témata. Na vybraná témata se pořádají diskuse a „pokecy“, kdy se jedinci dozvídají informace z dané problematiky a mají možnost se na cokoli zeptat či se k čemukoliv vyjádřit. Tyto diskuse slouží jako preventivní program daného tématu, ale v případech, že se klienti s nějakou potíží již potýkají, mají možnost si o daném problému s pracovníkem promluvit v soukromí a přijít na možná řešení. S prvními zkušenostmi se sexualitou mohou být spojená určitá rizika jako je například nechtěné otěhotnění. Preventivní programy, jak jsem již

[26] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 155.
[27] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 287-289.

zmiňovala výše, se zaměřují i na tato možná rizika sexuálního života, ale pomoc v NZDM mohou vyhledat právě i osoby, které řeší podobnou životní situaci a neví, jak dále postupovat. V rámci individuální konzultace se snaží pracovník seznámit s tím, v jaké situaci se klientka momentálně nachází, jaká jsou další možná řešení, co si o samotné situaci myslí sama klientka a jak by se chtěla například zachovat ona sama. Je samozřejmě důležité rozlišovat, zda se jedná o klientku mladší či starší, než je věk, který opravňuje jedince mít pohlavní styk, postup práce s klientkou se pak může lišit.

Dalším velkým životním mezníkem tohoto období je výběr povolání a s tím spojený nástup do zaměstnání. Při výběru budoucího povolání je důležité, aby si jedinec volil takové povolání, které ho bude uspokojovat, bude se v něm cítit dobře a uplatní v něm své schopnosti a zájmy. Pro mladého jedince to může být velmi obtížné rozhodnutí, protože to musí být realizováno v době, kdy je jedinec zájmově nevyhraněný a svá rozhodnutí velmi často mění.[28] Proto má i zde význam pomoc dospělého, staršího a zkušenějšího jedince, v ideálním případě rodiče či učitele, ale opět jako v předchozích případech nemusí mít jedinec tuto možnost nebo se mu naopak může zdát názor rodičů a učitele nedostačující. Proto vyhledává názor a pohled ještě někoho dalšího. V jiných případech může také pomoci vyhledání odborníka.

Po volbě povolání zpravidla následuje nástup do zaměstnání, kde jedinec přijímá novou profesní roli. Zde se musí naučit pracovat v pozici podřízeného, který musí opět dodržovat určitá pravidla. Rodiče tuto změnu často chápou jako definitivní dosažení dospělosti, kdy si jedinec sám vydělává a je soběstačný. Někdy se může stát, že je ze své práce zklamaný a přináší mu pouze problémy. Někteří jedinci, jak již bylo zmiňováno v předchozích kapitolách, nejsou schopni přijmout určité role a neztotožňují se s nimi. Tyto situace například mohou nastávat u jedinců, kteří se nedokážou smířit s podřadnou rolí či s tím, že musí poslouchat, co jim ostatní říkají. Poté mohou vznikat problémy s jejich výbušností a nespokojenost v zaměstnání narůstá. Situace se komplikuje především také tím, že si jedinec není vědom, že je chyba na jeho straně a nedokáže si připustit, že by problémy mohly být způsobeny jeho jednáním. V těchto případech může pomoci konzultace či diskuse s daným jedincem na téma práce či vztahy na pracovišti. Je mu třeba ukázat, jaké jsou možnosti řešení určitých situací, jak je naopak není vhodné řešit a co může udělat pro to, aby atmosféru na pracovišti změnil.

[28] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 159.

1.3 Mladá dospělost

Nízkoprahová zařízení bývají mnohdy spojována pouze s návštěvou dětí a dospívajících. Klub však navštěvují i starší jedinci, není jich mnoho, přesto tam nějací jsou. Proto bych ráda věnovala pozornost i tomuto vývojovému období, které sice není plné zvratů a změn jako období předchozí, ale své místo zde má. Je složité toto období přesně věkově ohraničit, protože jako i u předchozích fází, u každého jedince může nastávat v odlišnou dobu. Vymezení mladé dospělosti se opět může lišit dle jednotlivých autorů. Říčan za mladou dospělost označuje první polovinu dvacátých let, v některých případech i celá dvacátá léta.[29] Vágnerová ve své knize „ohraničuje" toto období zhruba od 20 do 35 let, kdy na něj navazuje období střední dospělosti.[30] Langmeier ve svém rozdělení volil velmi podobnou periodizaci jako Říčan a vymezuje mladou dospělost na období od 20 let do zhruba 25-30 let.[31] Je tedy očividné, že toto období nelze pevně vymezit a každý se stává dospělým v jinou dobu. Je také obtížné stanovit znaky, které určují, že je člověk dospělým. Přesto Vágnerová považuje za znak dospělosti samostatnost, relativní svobodu vlastního rozhodování a chování, které je spojené se zodpovědností ve vztahu k druhým a se zodpovědností za svá rozhodnutí a činy. Zároveň se v tomto období očekává, že jedinec přijme a zvládne určité vývojové úkoly jako je profesní role, stabilní partnerství a rodičovství.[32] Jelikož se každý jedinec vyvíjí individuálně, tak tímto způsobem také přistupuje k jednotlivým vývojovým úkolům. Někteří jedinci mohou zakládat rodinu hned na počátku rané dospělosti a někteří se k tomuto kroku odhodlají až v průběhu střední dospělosti. Z mého pozorování v NZDM vyplývá, že jedinci, kteří navštěvují NZDM Free klub v Pardubicích v období mladé dospělosti zastávají převážně profesní roli, která už je v některých případech stabilní, ale u vybraných jedinců je stále velmi proměnlivá. Mají problém se udržet na jednom místě, jsou nespokojení a zaměstnání střídají. Od toho se také odvíjí činnost, kterou s nimi pracovníci dělají. Tito jedinci mohou přicházet s žádostí o pomoc při výběru zaměstnání či s vyřízením úředních záležitostí, které nastávají po ukončení pracovního poměru či studia. Činností sociálního pracovníka v NZDM může být také pomoc s přípravou na pracovní pohovor, pomoc s vytvořením životopisu. S profesní rolí bez pochyb souvisí i osamostatnění, které pro mnohé představuje odstěhování se od rodiny. I v těchto případech mohou být pracovníci oporou pro klienta, který potřebuje pomoct s hledáním bydlení a je v této oblasti dezorientovaný. Pracovník mu pomůže ujasnit si požadavky, které na bydlení

[29] ŘÍČAN, Pavel. ref. 2, s. 230.
[30] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 301.
[31] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. ref. 1, s. 167.
[32] VÁGNEROVÁ, Marie. ref. 3, s. 301-304.

má a co by měl jeho budoucí příbytek splňovat. Závěrem je, že vedle dlouhodobých činností, na kterých pracovníci s klienty pracují, jde také často o jednorázové „zakázky“, které jsou prováděny na žádost klienta, ale i neklienta. Z toho vyplývá, že do klubu mohou přijít požádat o pomoc s nějakou záležitostí i lidé, kteří v klubu nikdy předtím nebyli.

2 Volný čas

Děti a mládež využívají služby NZDM ve svém **volném čase**, proto považuji za nezbytné věnovat tomuto pojmu několik stran. V první polovině této kapitoly se snažím vysvětlit samotný pojem a jeho funkce, dále se zaměřuji na výchovu ve volném čase, protože se jedná o jednu z oblastí působení NZDM. V poslední části jsou popsány možnosti, jakými lze trávit volný čas a jaká rizika mohou některé z aktivit přinášet.

2.1 Volný čas jako pojem

Dle pedagogického slovníku můžeme definovat volný čas jako „*čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů"*, dále je to také „*doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)"*.[33] Do volného času tedy nezahrnujeme vyučování, povinnosti spojené s rodinou či domácností ani činnosti, které jsou našimi základními potřebami jako hygiena, jídlo či již zmiňovaný spánek.[34] Na druhou stranu je třeba zmínit faktor, že volný čas je u každého jedince velmi osobitý. To, co je pro někoho nutná povinnost, může být pro druhého relaxační činnost.

To, jakým způsobem člověk tráví svůj volný čas je ovlivněno mnoha faktory, jak kulturními, sociálními, tak i například ekonomickými. Činnosti, které člověk vykonává ve svém volném čase může ovlivňovat například to, z jaké pochází rodiny, jaké návyky mají jeho rodiče či s jakými vrstevníky se stýká. Tyto činitele ovlivňující prožívání volného času můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní činitele patří demografické charakteristiky člověka, zejména pohlaví a věk, dále také fyzické možnosti člověka a jeho zdravotní stav a v poslední řadě jeho psychické charakteristiky. Náplň volného času je velmi rozdílná u dítěte mladšího školního věku a u mladého dospělého jedince. V období mladšího školního věku se dítěti nabízí mnoho různých zájmů a způsobů, jak může svůj volný čas trávit. Samo se příliš nedokáže rozhodnout a usadit u jedné či dvou zájmových činností, proto by mu měli být oporou rodiče, kteří budou odpovědni za jeho pravidelné navštěvování zájmových činností. V období staršího školního věku se už jedinec neorientuje příliš na rodinu, ale vyhledává kontakt se svými vrstevníky, se kterými také svůj volný čas tráví. Hrozí zde ale možná rizika jako vandalismus

[33] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8. s. 274.
[34] PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6. s. 13.

či různé závislosti. V dospělosti se už jedinci stabilizují a jejich zájmové činnosti jsou většinou ustálené a vypovídají o osobnosti a hodnotové orientaci jedince. Mezi vnější činitele, které ovlivňují prožívání volného času řadíme v první řadě rodinu, která jedinci poskytuje možnosti, jak lze volný čas trávit a hned na pomyslném druhém místě stojí přátelé a známí. Třetím vnějším činitelem je místo bydliště a s ním i spojené možnosti trávení volného času. Jiné možnosti mohou být ve větších městech a jiné na vesnicích s pár obyvateli. Další roli zde hrají také celospolečenské podmínky, pod kterými si můžeme představit například vzdělanostní, kulturní nebo materiální úroveň dané společnosti a v poslední řadě mají velký vliv masmédia a informační a komunikační technologie.[35]

Volným časem a zejména výchovou ve volném čase se zabývá vědní obor pedagogika volného času. Jedná se o jednu z aplikovaných disciplín pedagogiky, která vznikla na přelomu druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století.[36] Zmínit bych měla také Horsta W. Opaschowski, německého pedagoga volného času, který vymezil základní funkce a možnosti volného času.[37] Ze současných autorů, kteří se tímto tématem zabývají mohu zmínit Hofbauera, Pávkovou či Vážanského.[38]

2.2 Funkce volného času

V rámci činností, které děláme ve volném čase, naplňujeme některé volnočasové potřeby, které popsal Opaschowski. Těchto osm potřeb zmínil Vážanský ve své knize:

- Potřeba **REKREACE** – představuje potřebu zotavení, zdraví a dobrého pocitu, jde o zbavení se zátěže z všedních dnů a odpočinek a spánek
- Potřeba **KOMPENZACE** – jde o rozptýlení, potěšení, zřeknutí se pravidel a vazeb, může jít například o lenošení
- Potřeba **EDUKACE** – jedná se o potřebu poznání a učení, rozvíjení osobnosti
- Potřeba **KONTEMPLACE** – je to potřeba klidu, pohody, času jen pro sebe, uvědomění si sebe sama a porozumění sebe sama
- Potřeba **KOMUNIKACE** – jde o potřebu kontaktu a sdělení například prostřednictvím rozhovoru, trávení času s druhými, lásky, empatie

[35] VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Základy pedagogiky volného času. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-73-1. s. 13-18.
[36] PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6. s. 8-9.
[37] HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5. s. 14.
[38] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 10.

- Potřeba **INTEGRACE** – potřeba společnosti a tvoření skupin, emocionální jistoty, sociálního bezpečí, sociálního učení
- Potřeba **PARTICIPACE** – jedná se o potřebu angažovanosti, spolupůsobení na dění, spoluúčasti, spolurozhodování, kooperace, solidarity
- Potřeba **ENKULTURACE** – potřeba kreativního rozvoje, účasti na kulturním životě, řešení problémů, růstu schopností a nadání [39]

Některé z těchto potřeb mohou být při návštěvě NZDM naplňovány. Jistě je naplňována potřeba komunikace. Klient si může přijít popovídat sám z vlastní iniciativy, ale pokud tomu tak není, pracovník se snaží vždy navázat konverzaci, která bude mít nějakou váhu a bude plnit nějakou funkci. Vše se odvíjí od dané situace. Zároveň se naplňuje jedinci potřeba integrace, protože se střetává s dalšími jedinci, tvoří skupiny, vznikají mezi nimi vazby a jedinec má pocit, že někam patří. Současně může být také při různých aktivitách naplňována potřeba enkulturace, participace a edukace. Pracovníci vytvářejí pro klienty kreativní činnosti, které rozvíjí jejich osobnost, jejich přednosti, učí je různým způsobům jednání a řešení a umožňují jim pracovat jednotlivě. Mnohdy také pracují ve skupinách, kde si rozvíjí schopnost spolupráce, kooperace, solidarity, trpělivosti, flexibility a podobně.

2.3 Výchova ve volném čase

Výchova ve volném čase je důležitá především proto, že pokud by nebyl volný čas dětí a mládeže ovlivňován výchovným působením, mohlo by docházet ke vzniku rizikového chování a sociálně patologických jevů.[40] V první řadě by bylo dobré vymezit samotný pojem výchova. Dle pedagogického slovníku jí rozumíme „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout změn v jejím vývoji.“*[41] Výchovu ve volném čase, která probíhá mimo vyučování, realizují pedagogové volného času nebo vychovatelé ve školských i neškolských zařízeních.[42]

Výchova ve volném čase má několik funkcí. První je nazývána **výchovně-vzdělávací**, která souvisí se samotným cílem výchovy, a tedy snaží se záměrně a cílevědomě ovlivňovat osobnost vychovávaných jedinců a působí na psychickou, sociální a fyzickou stránku osobnosti.

[39] VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901-7379-9. s. 30-31.
[40] VYHNÁLKOVÁ, Pavla. ref. 35, s. 35.
[41] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. ref. 33, s. 277.
[42] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 14.

Umožňuje uspokojování různých potřeb jako je například potřeba seberealizace, dále rozšiřuje a prohlubuje zájmy a rozvíjí specifické schopnosti jedince.[43] Využívá se při tom různých činností, které děti a dospívající motivují k správnému využívání volného času a spolu s tím i k získávání nových schopností, vědomostí a dovedností. Druhou funkcí je funkce **zdravotní**, která souvisí s podporou zdravého tělesného, duševního a sociálního vývoje jedince. Toho může být dosahováno několika cestami. Například může pedagog či vychovatel upevňovat a osvojovat u jedinců zdravé stravovací návyky či hygienické návyky. **Sociální** funkce je poslední a neméně důležitá. Prostřednictvím této funkce se dostávají děti a dospívající do rozmanitých prostředí, ve kterých mají možnost navazovat nové vztahy a kontakty. Prostřednictvím toho mohou dále získávat a rozvíjet své schopnosti a dovednosti a socializovat se. Zároveň může v rámci této funkce docházet k preventivnímu působení na jedince.[44] Všechny tyto funkce výchovy bývají v různém rozsahu realizovány při návštěvách NZDM. Je jich dosahováno prostřednictvím organizovaných činností jako mohou být workshopy, diskuse na různá preventivní témata či různé hry.

2.4 Školská a mimoškolní zařízení, která provádí výchovnou činnost ve volném čase

2.4.1 Školská zařízení

Školská výchovná zařízení jsou součástí výchovně-vzdělávacího systému a výrazně se podílejí na výchově ve volném čase dětí a dospívajících. Tato zařízení podléhají zákonu č. 561/2004 Sb., tedy školskému zákonu a můžeme je dále rozdělit do tří skupin na:

- Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
- Školská výchovná a ubytovací zařízení
- Školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.

Mezi **školská zařízení pro zájmové vzdělávání** můžeme v první řadě zahrnout **školní družiny**. To jsou zařízení, která jsou většinou zřízena při základních školách a umožňují dětem vstup před nebo po vyučování. Mají sloužit k odpočinku a přípravě do školy. Děti si zde mohou

[43] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36 s. 14.
[44] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1. s. 70-72.

vypracovat své domácí úkoly, zároveň mohou být součástí nějaké skupinové řízené činnosti jako jsou různé hry, tvoření či venkovní pohybové aktivity.

Druhým zařízením jsou **školní kluby**, které jsou na rozdíl od školních družin určené starším dětem, dalo by se říct až dospívajícím. Toto zařízení je také součástí školy či gymnázia a je založeno na dobrovolnosti.

Posledním typem těchto zařízení jsou **střediska volného času**. Tato střediska nejsou od předchozích věkově vyhraněná a poskytují služby mnoha věkovým kategoriím. Můžeme se setkat se dvěma typy středisek, a to s domy dětí a mládeže a v druhém případě se stanicemi zájmových činností. Rozdíl mezi nimi je v poskytovaných zájmových činnostech. Domy dětí a mládeže poskytují rozmanitou škálu zájmových činností, kdežto stanice jsou většinou vyhraněné určitému oboru, například stanice chemiků apod. Tato zařízení poskytují pravidelné zájmové činnosti, ale i příležitostné aktivity. Mezi jejich činnost patří také organizování táborů nebo činností s jedinci, kteří mají specifické vzdělávací potřeby.[45]

Druhou velkou skupinou jsou **školská výchovná a ubytovací zařízení**, kam se řadí domovy mládeže, internáty a školy v přírodě. **Domovy mládeže** jsou zařízení určená pro studenty středních a vyšších odborných škol, kteří navštěvují školu vzdálenou od jejich bydliště, a proto využívají této ubytovací služby. Kromě ubytovacích a stravovacích služeb by měly domovy mládeže vést také k rozumnému a plnohodnotnému využívání volného času, dále by také měly zajistit podmínky pro přípravu na vyučování a studium.

Dalším takovýmto zařízením jsou **internáty**, které své služby poskytují mladším žákům, tedy dětem předškolního věku, žákům základních a středních škol. Jejich služby jsou téměř totožné jako služby domovů mládeže.

Posledním typem, kde dochází jak k ubytování, tak k výchovnému působení, jsou **školy v přírodě.** Toto zařízení by mělo zajišťovat zotavovací pobyt ve zdravotně příznivém prostředí. Je určeno pro děti mateřských a základních škol. V rámci škol v přírodě se děti vyučují jako ve škole, výuka je uzpůsobena prostředí, ve kterém se nacházejí. Další činnosti, které toto zařízení poskytuje, mohou být různé pohybové či odpočinkové aktivity.[46]

Poslední skupinou školských zařízení jsou **školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu**. Mezi ně patří diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou,

[45] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 35-40.
[46] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 41-47.

a výchovné ústavy. **Diagnostické ústavy** jsou zařízení pro děti, které z nějakých závažných důvodů nemohou vyrůstat ve své rodině či projevují výrazné poruchy chování. Pobyt v těchto zařízeních trvá osm týdnů, po jejich uplynutí se rozhoduje, zda bude dítě dále umístěno do výchovného ústavu či například dětského domova. V diagnostickém ústavu probíhají vzdělávací, diagnostické, terapeutické, výchovné, sociální i zdravotní činnosti.

Druhou skupinou jdou **dětské domovy**. Do dětských domovů jsou umisťovány děti, které neprojevují poruchy chování, ale jejich rodiče či odpovědné osoby se o ně z nějakých důvodů nemůžou, nedokážou nebo nechtějí starat. V dětském domově mohou být jedinci do 26 let. Děti a dospívající navštěvují mateřské, základní a střední školy, které jsou v jejich dosahu. V těchto zařízeních pracují vychovatelé, kteří se snaží děti a dospívající vést k samoobslužným návykům, studijním návykům a snaží se zároveň ovlivňovat trávení jejich volného času rozmanitými činnostmi a aktivitami, které rozvíjí jejich zájmy.

Specifickým typem je **dětský domov se školou**, do kterého jsou umisťovány děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou anebo také nezletilé matky s jejich dětmi. V mnoha případech jde o jedince, kteří projevují výrazné poruchy chování či duševní poruchy. Tito jedinci navštěvují školu, která je součástí dětského domova. Poskytované služby a činnosti jsou téměř totožné jako v případě normálního dětského domova.

Posledním druhem jsou **výchovné ústavy**, do kterých se umisťují jedinci starší patnácti let, kteří vykazují výrazné poruchy chování. Součástí těchto ústavů bývá i základní či speciální škola. Tyto ústavy poskytují výchovně-léčebnou péči, různé psychoterapeutické a socioterapeutické techniky. V těchto případech je velmi důležité vedení jedinců k smysluplnému trávení volného času.[47]

2.4.2 Mimoškolní zařízení

Tak jako se na výchově podílí školská zařízení a rodina, tak stejnou měrou se na výchově mohou podílet i neškolská zařízení jako různé nestátní neziskové organizace či nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Mezi **nestátní neziskové organizace** můžeme řadit například organizaci **Junák**, který sdružuje skautky a skauty anebo také **Pionýr**. Jde o organizace, ve kterých se sdružují děti

[47] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 50-53.

a dospívající a společně racionálně tráví svůj volný čas. Činnosti mohou být sportovní, zájmové a snaží se rozvíjet schopnosti a dovednosti jedinců.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou určená dětem a dospívajícím, kteří jsou ohroženi sociálně patologickými jevy. Jedinci navštěvují jednotlivá zařízení ve svém volném čase a důležitý je zde aspekt nízkoprahovosti, který umožňuje jedinci navštěvovat zařízení bez jakékoliv registrace, poplatků či vstupních dotazníků. Jedinec nemusí uvádět ani své jméno. Jediné, co je po něm požadováno je přezdívka a rok narození, což je hlavně kvůli tomu, aby pracovníci měli jistotu, že pouští do klubu dítě starší šesti let.[48] Nízkoprahovým zařízením obecně, ale i konkrétně Free klubu v Pardubicích je věnována samostatná kapitola, proto jsou v této části zmíněny pouze základní informace.

2.5 Možnosti trávení volného času a rizika s tím spojená

Způsobů, kterými lze trávit volný čas, je nespočet. Každý máme své záliby a baví nás něco jiného. Správným využitím volného času předcházíme vzniku sociálně patologických jevů, proto je důležité ovlivňování trávení volného času dětí a mládeže. Obecně můžeme rozdělit způsob trávení volného času na **aktivní** a **pasivní**. Co se týče aktivního trávení volného času, můžeme za ně považovat společenské činnosti, které jsou prováděné, pokud možno co nejvíce venku, dále pohyb na čerstvém vzduchu spojen s nějakou aktivitou, zájmové činnosti či fyzické aktivity, které jsou realizované organizovanou tělovýchovou. Může se jednat také o sportovní činnosti, které nejsou organizované tělovýchovou a sportem. Jako pasivní trávení volného času pak rozumíme například sledování televize, hraní her či nicnedělání.[49] Níže uvádím možnosti, jak lze trávit volný čas, aby se naše osobnost rozvíjela a v některých případech, abychom získávali další schopnosti a dovednosti. Po tomto výčtu následují možnosti trávení volného času, které bohužel v současné době převažují klasické volnočasové aktivity a mají podíl na vzniku sociálně patologických jevů.

2.5.1 Sport a pohybové aktivity

Sport můžeme podle slovníku definovat buď jako „*zájmovou činnost konanou k posílení kondice, zvlášť v organizované formě, založenou na soutěžení a snaze po lepším výkonu“,* ale

[48] PÁVKOVÁ, Jiřina. ref. 36, s. 55-59.
[49] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMTČR, © 2013 – 2020 [cit. 2020-3-27]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/

také to může být *„jiná činnost provozovaná pro zábavu“*.[50] To, zda se člověk zapojuje do pohybových aktivit a do jaké míry, je ovlivněno mnoha faktory. Ty mohou být jak vnější, tak vnitřní. Co se týče vnějších faktorů, může se jednat například o znalost sportu, přístup ke sportovním zařízením, náklady na sport, postoj ke sportu a jiné. Mezi vnitřní faktory, které mohou ovlivňovat přístup člověka ke sportu řadíme věk, pohlaví, zájem, rodinu či ekonomické možnosti nebo zdravotní stav. Některé faktory, jako například věk či pohlaví změnit nemůžeme, ale jiné faktory jsou ve většině případů ovlivnitelné, a proto je důležité, aby vnější faktory ovlivňovaly jedince tak, aby si zvolil sport a pohyb jako možnost, jak trávit svůj volný čas. Toho můžeme dosáhnout právě již zmíněným výchovným působením. Nejdříve zejména rodiny, později právě také v různých organizacích, které se zaměřují na volnočasové aktivity.[51] Základními pohybovými aktivitami může být jízda na kole, chůze, běh, plavání či různé sezónní aktivity jako je lyžování nebo bruslení, může se také jednat o sporty jako fotbal, hokej, tenis či volejbal.

2.5.2 Četba

Činnost, kterou mnoho dětí a dospívajících záměrně nevyhledává i přes to, že by měli. Tato činnost je jedna z našich základních schopností, kterou se učíme již od nejútlejšího věku. Je to schopnost, díky které si rozšiřujeme naši slovní zásobu, rozumíme textu, druhým lidem. Četba může probíhat nahlas, ale hlavně také v tichosti. Důležité je budovat u dítěte pozitivní vztah ke čtení. Tomu můžeme napomoci tím, že budeme dítěti od malička předčítat knihy. Dítě se potom bude samo učit číst, a nakonec se z něj stane samotný čtenář. Četba by měla být podporována i poté, co se dítě naučí samo číst a rodiče by se měli snažit dát mu najevo, že čtení knih má smysl.[52]

2.5.3 Vzdělávání

Dle pedagogického slovníku můžeme vzdělávací proces chápat dvěma způsoby. Buď se může jednat o výuku, která probíhá ve školách, anebo může jít o vzdělávací procesy, které

[50] AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Čtvrté. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4. s. 407.
[51] KORVAS, Pavel a Jiří KYSEL. Pohybové aktivity ve volném čase. Brno: Centrum sportovních aktivit Vysokého učení technického v Brně, 2013. ISBN 978-80-214-4731-8. s. 55.
[52] HAVLÍNOVÁ, Hana. Chci číst jako máma s tátou: Jak se stát čtenářem [online]. Praha: Grada, 2019 [cit. 2020-12-1]. ISBN 978-80-271-2738-2. Dostupné z: https://www.bookport.cz/e-kniha/chci-cist-jako-tata-s-mamou-322181/# s. 5-8.

chápeme jako *„edukační procesy, tj. všechny takové procesy, které probíhají v edukačním prostředí a zahrnují učení nějakého subjektu“*.[53] Tedy nemusí se jednat nutně o vzdělávání ve školním prostředí, ale vzdělávat se můžeme ve svém volném čase prostřednictvím konání nějakých zájmových činností, jako například hra na hudební nástroj, výtvarný kroužek, zpívání ve sboru apod. Zároveň se dá pod tuto oblast zahrnout i již zmíněná četba, díky které se dozvídáme nové poznatky a tím se vzděláváme. Za vzdělávání můžeme také považovat účast na rozmanitých kurzech, přednáškách či seminářích. Určitou složku zde tvoří také tzv. informální vzdělávání, tedy vzdělávání nezáměrné, prostřednictvím kterého získáváme dovednosti a schopnosti z našich každodenních činností.

2.5.4 Odpočinek

Neméně důležitou činností je také odpočinek, který by si měl každý dopřát. Není důležité pouze racionálně a na plno využívat svůj volný čas, ale také umět odpočívat a věnovat odpočinku patřičnou část našeho času. Způsoby odpočinku se mohou u každého z nás lišit, někdo rád odpočívá v klidovém režimu, jinému vyhovuje relaxovat různými aktivitami. Vše se odvíjí od toho, čemu se člověk v životě věnuje a co ho zajímá. Pod odpočinkem si můžeme tedy představit velikou škálu činností. Od lenošení na gauči, přes výše zmíněné aktivity po uklízení a domácí práce. Mnoho lidí tráví svůj čas odpočinku s rodinou, při hraní společenských her nebo na nějakém rodinném výletě. Možností je opravdu nespočet.

2.5.5 Internet a hry

Nyní zmíním poslední možnost, dle mého názoru neefektivní a nevhodnou, jak trávit volný čas.

V současnosti se děti rodí do doby, která je úzce spjata s velkou škálou digitálních médií. Momentálně je naprostou samozřejmostí mít mobilní telefon, tablet, notebook nebo stolní počítač. Díky internetu je možné propojit různá zařízení, která od sebe mohou být velmi vzdálena.[54] Dle Českého statistického úřadu vlastnilo v roce 2018 95,8 % domácností s dětmi počítač. Také téměř 100 % domácností s dětmi používalo internet. Z těchto údajů také vyplývá, že v roce 2016 po zaokrouhlení připadal jeden mobilní telefon na 1 člena domácnosti s dětmi,

[53] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. ref. 33, s. 365.
[54] ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-9646-8. s. 14-17.

v tomto případě se jednalo o členy domácnosti starší 6 let. Tedy dalo by se říci, že v každé domácnosti v ČR v roce 2016 vlastnil jedinec starší šesti let vlastní telefon.[55] Dle výsledků studie EU Kids Online 2020, která probíhala od roku 2017 do roku 2019, používají v ČR chytré telefony k přístupu na internet nejčastěji děti ve věku 9 - 17 let. 84 % těchto dětí používá telefon připojený k internetu denně.[56] Z předchozích dat plyne, že děti a dospívající tráví na internetu opravdu dost času a právě mnohdy slouží internet jako náplň jejich volného času. Děti a dospívající využívají mnohé sociální sítě a aplikace, které jim zprostředkovávají zábavu a zahnání nudy. Mezi nejčastěji užívané aplikace můžeme řadit Facebook, Instagram, Youtube nebo TikTok. Většina těchto aplikací je věkově omezena, ale využívají je i děti mladší, protože věk nemusí být nijak prokazován. Součástí času na telefonu bývá také často hraní různých online her či sledování videí. Jelikož není přístup na některé stránky či obsahy nikterak zabezpečen, mohou mít děti a dospívající přístup k mnohdy hrozivým datům. Ať už se jedná o násilná videa nebo například střílecí a zabíjecí hry, které často hrají děti mladší 15 let. Z takto tráveného volného času může plynout osvojení si nevhodných vzorců chování a jedinec může mít pocit, že násilí či agresivita je na místě, protože se tak chová i ve virtuální hře, kterou hraje. Velký pozor by pak měli rodiče dávat na soukromí jejich dítěte na internetu a také na obsahy obecně, ke kterým má přístup. Rodiče by měli regulovat čas, který dítě na internetu tráví, aby nedocházelo k nadměrnému užívání internetu či závislosti na internetu.

[55] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Informační společnost v číslech 2019. Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 26.03.2019 [cit. 2020-12-5]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/90577061/06100419b.pdf/4eddfdbe-8572-455b-9a68-a9f94ebc22ae?version=1.0

[56] ŠMAHEL, David, Hana MACHÁČKOVÁ, Giovanna MASCHERONI, Lenka DĚDKOVÁ, Elisabeth STAKSRUD, Kjartan ÓLAFSSON, Sonia LIVINGSTONE a Uwe HASEBRINK. EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries [online]. 2020 [cit. 2020-12-5]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-March2020.pdf

3 Obtížně zvladatelná situace, její prožívání a strategie zvládnutí

Zátěžové, stresové, obtížně zvladatelné či krizové situace představují pro každého z nás něco jiného. Obecně můžeme **problémové situace** definovat jako *„situace, kdy jsou přítomny všechny prvky problému, mezi nimi však nebyl nalezen vztah, nedošlo k vhledu a zatím není známa cesta k řešení problému, situace je provázena napětím“.*[57] Všechny tyto situace můžeme shrnout pod jeden obecný pojem a tím jsou **náročné životní situace**. Jsou to situace, které se vyskytují v běžném životě a mají mnohdy vyhrocený charakter. Spadají pod ně tyto jevy:

- **Konflikt** = střet protichůdných tendencí
- **Frustrace** = zmaření, zklamání, bezvýslednost úsilí
- **Deprivace** = nedostatek něčeho, např. některé z našich potřeb
- **Přesycení** = opak deprivace
- **Stres** = vyskytuje se, když se lidé setkají s událostmi, které vnímají, že by mohly ohrozit jejich tělesnou nebo duševní pohodu [58]

Psychickou zátěž, která je charakteristická pro tyto situace, můžeme definovat jako *„rozpor mezi požadavky (nároky, tlakem), které kladou situační proměnné na interakce subjektu, a tendencemi či možnostmi jedince se s těmito požadavky adekvátně vyrovnávat“.*[59] Pro účely této práce jsem zvolila sedm zátěžových situací, se kterými se mohou pracovníci NZDM často setkávat. Jsou jimi rozvod rodičů, domácí násilí, šikana, výběr střední školy, školní neúspěšnost, nezaměstnanost a kriminalita a delikvence.

3.1 Rozvod/rozchod rodičů

Již v první kapitole jsem zmiňovala téma neúplné rodiny, která může být způsobena několika situacemi. Buď může být neúplná z důvodu rozchodu/rozvodu rodičů, nebo může být matka či otec samoživitel, anebo může jít o neúplnou rodinu z důvodu úmrtí některého z rodičů. V této podkapitole se chci věnovat konkrétně problému rozvodů a rozchodů.

[57] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Velký psychologický slovník. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5. s. 529.
[58] SAWICKI, Silvester, Iva WEDLICHOVÁ a Otakar FLEISCHMANN. Osobnost jedince a náročné životní situace. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-068-6.
[59] MIKŠÍK, Oldřich. Dynamika psychických funkcí v modelových zátěžových situacích: metodická analýza poznatků a zkušeností. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický, 1983. Zprávy Výzkumného ústavu psychiatrického. s. 92.

Rozvod rodičů představuje pro dítě velmi náročnou a novou situaci. Tato skutečnost se neděje z ničeho nic. Má své příznaky, které mohou být jak zjevné, tak skryté. Mnoho rodičů má tendence skrývat před dětmi své problémy, proto nemusí děti rozpad rodiny chápat a očekávat a celá tato situace může mít horší průběh. Jsou i rodiče, kteří své konflikty mezi sebou neskrývají a děti jsou přihlížejícími jejich sporů a může se stát, že pak následný rozvod může být pouhým vysvobozením všech zúčastněných. Příčiny, které mohou vést k rozvodu jsou již zmíněné spory a hádky, které však přerůstají přes určitou hranici. Dalším důvodem pro rozvod může být nepřiměřená péče jednoho z rodičů, tedy situace, kdy se jeden z rodičů nepodílí na péči o domácnost, o děti. Dále nevěra jednoho z rodičů nebo také týrání, o kterém budu hovořit v další podkapitole.[60]

Dítě či dospívající může na rozvod/rozchod reagovat různě. Jeho prožívání bude záviset jistě na jeho věku, osobnostních charakteristikách a dalších faktorech. Mohou se objevovat některé projevy, které slouží dítěti jako jakési „obranné mechanismy“. Může se jednat o lhaní, zhoršení prospěchu, drobné krádeže, útěky z domova, zamlklost či lhostejnost. Tyto projevy většinou sociální pracovníci zaznamenávají a snaží se najít původ a příčinu takového chování, kterým je v tomto případě rozchod či spory rodičů. Způsob prožívání dítěte se liší v závislosti na tom, zda je to jedináček nebo má další sourozence. Pokud má sourozence, situace se dá lépe zvládnout, protože si má s kým popovídat, necítí se osamocené, mohou si vzájemně pomáhat. Jedináček situaci může prožívat hůře, cítí se osamělý, opuštěný, nevyzná se ve svých pocitech. Jeden z rodičů se může snažit dostat ho na svoji stranu a on neví, jaká cesta je správná a většinou se o tom nemá s kým poradit.[61]

Pomoci dítěti překonat tuto obtížnou životní situaci mohou v první řadě rodiče. V první řadě by si měli po rozvodu rodiče zachovat své „rodičovské vědomí“, tedy povinnosti, ale i práva, které vůči svému dítěti mají. Rodiče by se měli snažit dítě ubezpečit, že ho oba mají stejně rádi, jako před rozchodem a že tato situace není způsobená samotným dítětem, ale rozpory mezi rodiči. Také by měli rodiče umožňovat dítěti stejný styk s oběma rodiči, aby mělo možnost trávit tolik času, kolik chce jak s jedním, tak i s druhým rodičem.[62]

Pokud se sami rodiče necítí na to, že by situaci mohli zvládnout bez další pomoci a chtějí znát pohled i někoho dalšího, existuje vyhledání odborné pomoci. V případě Pardubic je

[60] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0. s. 29-45.
[61] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. ref. 60, s. 46-84.
[62] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7. s. 47-51.

možnost obrátit se na Poradnu pro rodinu Pardubického kraje, kde si může rodina sjednat schůzku, na které bude mít možnost celou rodinnou situaci diskutovat s odborníkem.

3.2 Domácí násilí

Domácí násilí se vyskytuje sice v menší míře než výše zmíněné rozvody, ale určité procento tvoří. Můžeme si to představit na následujících datech, které jsou získány ze statistiky, která se zaměřuje na vykázání Policií ČR. Za rok 2020 bylo v České republice celkem 1170 vykázání Policií ČR, tato data poskytuje Asociace pracovníků intervenčních center ČR.[63] Důležité je také zmínit, že ochrana před domácím násilím je v ČR upravena zákonem č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím.

Obecně platná definice domácího násilí neexistuje, ale Kotková se ve své publikaci snažila vymezit tento pojem na základě definic různých autorů. Dle ní můžeme za domácí násilí považovat *„fyzické, psychické, sexuální či ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami žijícími společně v jedné domácnosti. Dochází k němu opakovaně a dlouhodobě, zpravidla v soukromí, mimo kontrolu společnosti.“*[64] Dříve bylo domácí násilí vnímáno pouze jako partnerské násilí, zejména mužů na ženách. Momentálně je akceptováno, že obětí domácího násilí mohou být nejen ženy, ale i děti, muži či senioři. Rozlišujeme několik základních forem domácího násilí:

- **Fyzické násilí** (zanechává viditelná tělesná poranění)
- **Psychické/emocionální násilí** (ponižování, vyhrožování, zastrašování)
- **Sexuální násilí** (např. omezování osobní svobody, znásilnění)
- **Sociální násilí** (omezování a kontrolování kontaktů s druhými, izolace)
- **Ekonomické násilí** (např. odnímání finančních prostředků či vynucování finančního zajištění násilníka)[65]

Děti a dospívající domácí násilí vnímají ať už jsou sami oběťmi anebo pouze přihlížejícími.[66] Jednou ze základních funkcí rodiny je pocit bezpečí a jistoty, který se domácím

[63] ASOCIACE PRACOVNÍKŮ INTERVENČNÍCH CENTER ČR. PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ. Prevence domácího násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2020-12-8]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/statistiky/

[64] KOTKOVÁ, Martina. Domácí násilí v kontextu rodiny a práce. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4. s. 14.

[65] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8. s. 9-10.

[66] VITOUŠOVÁ, Petra a Vladimír VEDRA. Domácí násilí: (informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3., upr. vyd. [Praha]: MJF, 2009. ISBN 978-80-86284-82-8. s. 7.

násilím ztrácí. Děti mohou mít často strach o zdraví, někdy i o život, a to nejen svůj, ale právě například jednoho z rodičů.[67] Důsledkem domácího násilí mohou být problémy se soustředěním a učením, záškoláctví, zhoršení prospěchu.[68] U dětí se ale mohou objevit i potíže, které jsou způsobené negativní energií uvnitř jedince. Může se to projevovat tím, že je dítě zamlklé, plačtivé, může trpět depresemi či úzkostmi. Některé důsledky nemusí být viditelné, těmi jsou například sebepoškozování nebo suicidální myšlenky.[69]

Domácí násilí je situace, ze které se člověku těžko dostává ven. Mnohdy nemá odvahu se někam obrátit s žádostí o pomoc anebo netuší, kdo by mu mohl pomoci. V těchto případech mají zásluhu intervenční centra. Těchto center máme v ČR celkem šestnáct. Jejich cílem je zajistit první kontakt a koordinaci obětem domácího násilí. V rámci Pardubického kraje sídlí intervenční centrum přímo v Pardubicích a je to jedna z poskytovaných služeb SKP-CENTRA, o. p. s., o kterém budu hovořit v následující kapitole. IC poskytuje své služby buď na základě telefonického či osobního kontaktu osoby, která je obětí domácího násilí, či je touto situací ohrožena (např. dítě) anebo na základě hlášení vykázání násilné osoby ze strany Policie ČR, v těchto případech tedy IC samo kontaktuje ohroženou osobu. IC zprostředkovává poskytnutí následné psychologické, sociální, lékařské nebo právní pomoci.[70]

3.3 Šikana

Tento termín označuje chování a jednání, které se velmi těžko rozeznává od normálního běžného chování či legrace. Někdy je velmi obtížné poznat, co už je za hranicí a může být označeno za šikanování. Přesto je to situace, kterou si prochází mnoho dětí. Jak jsem již zmínila, je důležité odlišit dva základní termíny, a to **šikana** a **teasing**. Teasing je chování, které šikanu sice připomíná, ale není jí. Jedná se o škádlení, většinou děvčat chlapci. Toto pošťuchování se vyskytuje téměř na každé základní škole a nikdo z toho nevychází s újmou. Šikanou je na rozdíl od teasingu, když jeden nebo více dětí či dospívajících úmyslně a opakovaně týrají jiné spolužáky a využívají přitom agrese a manipulace.[71] Důležitým jevem je zde agrese, tedy

[67] KOTKOVÁ, Martina. ref. 64, s. 26-27.
[68] VITOUŠOVÁ, Petra a Vladimír VEDRA. ref. 66, s. 7.
[69] KOTKOVÁ, Martina. ref. 64, s. 27.
[70] SKP-CENTRUM, O. P. S. Intervenční centrum. SKP-CENTRUM, o. p. s. [online]. Pardubice: SKP-CENTRUM, o.p.s, c2017 [cit. 2020-12-8]. Dostupné z: https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/intervencni-centrum
[71] MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5. s. 109.

šikanování je agresivní chování, které můžeme vymezit pomocí dvou či tří znaků: záměr ublížit druhému, nerovnováhy sil, opakovanost.

Šikana může probíhat v různých formách. Může jít buď o **fyzické útoky**, dále to mohou být **verbální útoky** a v poslední řadě může jít o **útoky na vztahy**. Tyto tři formy mohou být vzájemně propojovány.

Velkým fenoménem je v poslední době **kyberšikana**, tedy šikanování, při kterém jedinec využívá elektronické zařízení (mobil, PC) a internet. Při této formě má útočník možnost zachovat si svoji anonymitu, což ho může motivovat k dalším útokům. Může jít o ubližování online na sociálních sítích, zesměšňování pomocí obrázků, fotek či videí.[72]

Jak bude dítě či dospívající prožívat agresivní chování mířené na jeho osobu závisí opět na jeho minulosti a osobnostních charakteristikách. Jinak bude útok prožívat dítě, které má dobré rodinné zázemí a vztahy a je sebejisté. Takový útok ho na nějakou dobu vyvede z míry, ale po určitém čase na to zapomene a žádné následky to na něm zanechat nemusí. Naopak dítě, které dobré rodinné zázemí nemá, má problémy jak doma, tak ve škole, může být i rodiči bito, ponese tuto skutečnost mnohem hůře a jeho sebevědomí bude sraženo na ještě hlubší dno. Prožívání také závisí na druhu, intenzitě a síle agrese. Jiné následky si do budoucna ponese jedinec, který byl „pouze“ zesměšňován a urážen a jiné slečna, která byla znásilněna a bylo ji ublíženo například od rodinného příslušníka, ke kterému měla důvěru. Obecně lze ale říct, že každý jedinec, který byl někdy šikanován si prožil pocity studu a viny. S útokem úzce souvisí stres a akutní stresová reakce, která způsobuje různé fyzické projevy jako bušení srdce nebo třes rukou a nohou. Tato reakce po určité době vyprchá a jedinec se zklidní. Poté mohou ale následovat poruchy spánku, úzkost či podrážděnost, ale není to pravidlem. Je to momentální reakce jedince na situaci, kterou si prožil, poté se většina věcí vrátí do normálu, ale může hrozit, že po několika měsících, letech se tato skutečnost jedinci vybaví a vrátí. Projevit se to může tím, že jedinec odmítá chodit na určitá místa, má noční můry, mění se mu povaha nebo přeruší kontakty se svými známými. To jsou již projevy posttraumatických poruch.[73] PTSP je *„následek těžkého traumatu, který vede k pocitům hrůzy, strachu o život a pocitu bezmoci.“* Jedinci se vrací vzpomínky a obrazy a celou událost prožívá znovu. Jak jsem již zmínila, děti

[72] *Šikanování na školách [online]. Středisko společných činností AV ČR, 2020 [cit. 2020-12-8]. ISSN 2464-6245. Dostupné z: https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/f49c2ce711f827d151949e9115f2edeb86a62f8d.pdf*

[73] BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-000-1552-8. s. 28-32.

se mohou vyhýbat určitým místům, činnostem či mohou odmítat mluvit. Starší jedinci mohou prožívat situaci znovu v chování, například začínají vyhledávat nebezpečí.[74]

Ve škole by se na vymýcení šikany měl podílet samozřejmě pedagogický personál, který by měl celou situaci řešit s výchovným poradcem. Učitelé by poté měli s žáky diskutovat situaci individuálně, nikoliv před celou třídou. Žáci by také měli dostat kázeňské opatření a mělo by vše směřovat k nápravě chování.[75] Mnohdy se ale může stát, že se jedinec bojí svěřit s problémem šikanování, proto je vhodné, aby na školách probíhaly preventivní programy, které žáky seznámí s tím, co šikana je, na koho se obrátit a jak se v takové situaci chovat. Pokud se jedná o šikanu, která neprobíhá ve školním prostředí, může se oběť obrátit například na psychologa či Středisko výchovné péče, které se nachází například v Rybitví, což je necelých 6 km od centra Pardubic.

3.4 Školní neúspěšnost

Neúspěch ve škole zažije téměř každý žák či student. Většinou se může jednat spíše o jednorázové neúspěchy, kdy se jedinci nepodaří např. test. V této kapitole chci hovořit o školní neúspěšnosti z časově dlouhodobějšího hlediska. Tedy o školní neúspěšnosti, která může být zapříčiněna některou z výše zmíněných obtížných situací nebo může být způsobena nesouladem mezi požadavky školy a schopnostmi studenta, žáka. **Neúspěšného žáka** můžeme definovat jako *„žáka, u něhož se projevuje nesoulad mezi požadavky školy na jedné straně a výkony, činnostmi, nedostatečným rozvojem žákovy osobnosti na straně druhé.“*.[76]

I zde je dobré se zamyslet nad tím, jak jednotliví žáci svůj neúspěch vnímají a prožívají. Jedinci, kteří mají nějaký handicap, či jsou po nějakém úrazu a hůře se jim dostává zpět do režimu, nebo se jedná právě o jedince, kteří by svůj výkon zlepšit chtěli, ale jejich schopnosti na to z určitých důvodů nedosahují, mohou svůj neúspěch nést podstatně hůře než jedinci, kteří se laicky řečeno nesnaží. To může některé silně demotivovat a mohou mít pocity beznaděje. Na druhé straně žáci, které můžeme označit za relativně neúspěšné, nebudou touto situací nikterak znepokojeni, protože nemají snahu dosahovat lepších výsledků a spokojují se s průměrem.

Pokud mají rodiče zájem řešit žákův neúspěch, je dobré zjistit příčiny žákovy neúspěšnosti. S tím jim může pomoci návštěva pedagogicko-psychologické poradny, kde

[74] MARTÍNEK, Zdeněk. ref. 71, s. 126.
[75] *Šikanování na školách* [online]. ref. 72.
[76] MAREŠ, Jiří. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8. s. 538-546.

budou jedinci diagnostikovány rozumové schopnosti, případné specifické poruchy učení jako je dyslexie, dysgrafie a podobně. Příslušný psycholog může rodičům i žákovi pomoci řešit jeho výukové obtíže.

3.5 Výběr střední školy

Velkým životním milníkem je bezesporu pro každého výběr střední školy. Je to těžké rozhodnutí, které určuje, čím se bude jedinec po základní škole zabývat a dost možná také, jaké povolání bude jednou dělat. Už z této charakteristiky vyplývá, že dané rozhodnutí musí být minimálně dobře promyšlené. Mnoho dětí, spíše už dospívajících, mají z tohoto rozhodnutí veliké obavy. Velkou výhodou je, že v současnosti je velmi široká nabídka možných oborů, které lze studovat a jedinci tak mají opravdu velký výběr. To může ale na druhou stranu některým přitížit, protože je tolik možností, že není téměř možné vybrat pouze jednu, nejlepší.

Každý tyto životní okamžiky prožívá trochu jinak, ale přesto je zde několik faktorů, které mohou ovlivňovat to, jakým směrem se po základní škole vydáme. První faktorem jsou jistě rodiče. Ti chtějí pro své děti to nejlepší a chtějí, aby se jednou v životě měli dobře. Často se může stát, že rodiče idealizují své představy o budoucím povolání a tlačí své děti do oblastí, které je nezajímají a nebaví je. Z toho pak plyne možná neúspěšnost studenta ve škole, přestupy na jiné školy apod. Rozhodujícím faktorem je také to, z jakého sociálního prostředí jedinec pochází, zda je rodina materiálně zabezpečena či naopak a zda rodina vůbec podporuje jedince při jeho výběru školy a zajímá se o to, co ho baví a jakou cestou by se chtěl vydat. V poslední řadě by neměly být opomenuty ani zájmy jedince, které mu pomáhají orientovat se na oblasti, které by ho mohly bavit a zajímají ho.

K tomu, aby toto rozhodnutí nebylo pouze stresujícím, může pomoci v první řadě škola a pedagogičtí pracovníci. Na mnoha školách je součástí výuky i předmět, který by měl jedincům pomoci s jejich orientací ve studijních oborech a s následným rozhodováním. Škola také může zprostředkovat žákům různé testy profesní orientace, které jim pomohou poznávat oblasti, které je zajímají. Berličkou pro jedince, kteří si nevědí rady, může být také výchovný poradce, se kterým si mohou popovídat o možných variantách dalšího studia. Poslední možnost pomoci, kterou zmíním, by si možná většina jedinců nevybrala, protože mají pocit, že nepotřebují chodit do poradny a za psychologem. Někdy ale může být zvolení této možnosti užitečné, zvláště pokud má daný jedinec nějaké poruchy učení a podobně. Psycholog z pedagogicko-

psychologické poradny mu může pomoci s tím, jakou školu a jaký studijní obor si vybrat vzhledem k jeho potřebám.

3.6 Nezaměstnanost

NZDM navštěvují i dospělí jedinci, kteří již nechodí do školy, ale pracují nebo se pracovat snaží. Někdy, zvláště ze začátku kariéry, se může stát, že se jedinec stane nezaměstnaným. Tu můžeme dle slovníku sociální práce definovat jako *„stav, ve kterém člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání“*.[77] Může to být z několika důvodů, například může dostat výpověď, může odejít sám nebo se jedná o dobu mezi ukončením školy a začátkem v nové práci. Ať už se dostane do této pozice z jakéhokoliv důvodu, nemusí si vědět rady, jak v takové situaci postupovat. Proto se chodí uživatelé často radit se svými sociálními pracovníky, kteří se jim snaží vysvětlit, do jaké situace se dostali, co obnáší a jak se z ní zase dostat.

Stav nezaměstnanosti prožívá každý jedinec jinak. Pro některé je to nepřestavitelná situace, protože práci potřebují, jak kvůli finančnímu ohodnocení, tak ale i protože je součástí jejich života. Jiní práci takovou hodnotu nepřisuzují, a proto nemusí mít ani tolik zájmu se stát opět zaměstnaným. Opět to velmi závisí na tom, z jaké rodiny jedinec pochází a jaké jsou v jeho rodině nastavené hodnoty. Také se může zájem o práci odvíjet od toho, v jakém prostředí jedinec tráví čas. Pracovníci v NZDM se snaží u všech jedinců vybudovat pozitivní vztah k práci, ale i k povinnostem a nějakému režimu celkově. Mohou tedy vést různé diskuse na téma brigád, které budou určené spíše mladším uživatelům, ale o práci a pracovní povinnosti se mohou bavit i se staršími uživateli. Pokud je uživatel požádá o pomoc s vyřízením nezbytností na úřadu práce či se sepsáním životopisu, pracovníci mu rádi vyhoví. Není tedy důležité vědět co konkrétního dělat, ale spíše na koho se obrátit. Proto může komunikace s pracovníkem situaci výrazně ulehčit.

3.7 Kriminalita, delikvence

Dvěma z patologických jevů, kterými mohou být děti a mládež ohroženy, jsou kriminalita a delikvence neboli antisociální chování. Tedy jedná se o chování, které se vymyká

[77] MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. 2. přepracované. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0. s. 116.

běžným sociálním normám a je společností označeno za škodlivé.[78] Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je obecně v závažnosti daného chování. Za kriminalitu je považováno chování, které je trestné, kdežto delikvence je širší pojem a zahrnuje i činy, které trestné nejsou, například přestupky. I v tomto případě je chování ovlivněno několika faktory. Jedná se o faktory biologické, sociální a psychické. Mezi biologické faktory můžeme řadit věk, pohlaví, poruchy chování či emocí nebo vrozené dispozice k určitým druhům chování. Za sociální faktor považujeme v první řadě rodinu, která má velmi významný vliv. Dále to mohou být vrstevníci, nezaměstnanost, trávení volného času nebo dosažená úroveň vzdělání. Psychickými faktory jsou pak poruchy osobnosti, temperament nebo míra mentálních schopností.[79]

Důležité je zmínit, že se ve většině případů nestává, že by uživatel, který páchá různé jak trestné, tak netrestné činy, přišel za pracovníkem s žádostí o pomoc se skončením tohoto jednání. Jedinci, kteří páchají delikty většinou nemají zájem situaci měnit. Důležité je zde spíše to, že si pracovník může všimnout jedincova chování a poté může sám od sebe navázat kontakt s jedincem a snažit se zamezit danému jednání. Součástí může být i preventivní diskuse na dané téma, kdy je cílem předcházet danému typu jednání.

Úkolem pracovníka není vyřešení jedincovy delikvence, ale pokud se dozví o nějakém činu, který byl, je nebo by mohl být spáchán, má sociální pracovník oznamovací povinnost a je tedy nutné oznámit celou věc na Policii ČR případně na OSPOD.

[78] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X. s. 49.
[79] FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0. s. 169-172.

4 Působení SKP-CENTRA, o. p. s.

Z důvodu, že se má bakalářská práce zabývá rolí NZDM při řešení životních situací dětí a mládeže, a výzkumná část se zaměřuje přímo na NZDM Free klub v Pardubicích, považuji za nutné věnovat několik řádků zřizovateli tohoto zařízení a tím je SKP-CENTRUM, o. p. s. Tato organizace působí již od roku 1992. Jako obecně prospěšná společnost vznikla 13. března 2008 po výzvě Ministerstva vnitra ČR, která byla směřována tehdejšímu občanskému sdružení. Ministerstvo žádalo změnu právní formy z důvodu, že tehdejší občanské sdružení nemohlo poskytovat sociální služby. Občanské sdružení bylo na tento popud zlikvidováno a do rejstříku obecně prospěšných společností byla zaregistrována společnost SKP-CENTRUM, o. p. s. Momentálně se jedná o největšího poskytovatele sociálních služeb v Pardubickém kraji. Posláním této organizace je *„POMÁHAT VSTÁT osobám v tísni a osobám ohroženým sociálním vyloučením: seniorům, zdravotně postiženým, lidem v krizi a bez přístřeší, obětem domácího násilí, dětem a mladým dospělým bez fungujícího rodinného zázemí, příslušníkům minorit“*.

Tato nezisková organizace poskytuje 12 služeb. Jedná se o:

- Intervenční centrum
- Domov Simeon
- Pečovatelská služba Horní Jelení
- Ošetřovatelská služba
- Azylové domy v Pardubicích a Vysokém Mýtě
- Krizová pomoc
- Domy na půli cesty
- Noclehárny
- Nízkoprahové denní centrum
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež v Pardubicích a Vysokém Mýtě
- Terénní programy
- Probační program

Dále také organizace pracuje na několika projektech. Momentálně aktuálními projekty jsou Komunitní práce v Ústí nad Orlicí, služby podpory bydlení v Moravské Třebové a projekt Cesta ke změně.[80]

[80] *SKP-centrum o. p. s.: poháme vstát [online]. Pardubice: SKP-centrum, c2017 [cit. 2020-4-27]. Dostupné z: https://www.skp-centrum.cz/*

5 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež podléhají zákonu č. 108/2006 Sb., tedy zákonu o sociálních službách. Jak už z názvu vyplývá, jedná se o zařízení, která jsou určená dětem a mládeži, které mohou být ohroženi sociálně patologickými jevy. Ve skutečnosti tomu tak nemusí být ve všech případech, někteří jedinci navštěvují tato zařízení jen z důvodu trávení volného času. I to je ale správně, protože je jedinec pod výchovným působením sociálního pracovníka, který mu může ukázat způsoby, kterými lze efektivně volný čas trávit. NZDM poskytují jak ambulantní, tak terénní služby. Posláním NZDM je *„usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.“*[81]

Služba poskytuje tyto činnosti:

- Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
- Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- Sociálně terapeutické činnosti
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí[82]

Cílovou skupinou jsou děti a dospívající od 6 do 26 let, kteří zažívají nepříznivé sociální situace jako mohou být obtížné životní události, konfliktní společenské situace nebo se nemohou nebo nechtějí zapojit do obvyklých volnočasových aktivit, svůj volný čas tráví neproduktivně apod.

Základní myšlenka, na které je celá služba postavená, je **princip nízkoprahovosti**. Tento princip zajišťuje absolutní dostupnost pro každého jedince v cílové skupině. Spočívá v tom, že zařízení se snaží vytvářet prostředí, ve kterém se návštěvníci budou cítit přirozeně. Důležité je tu také hledisko **anonymity**. To začíná hned při první návštěvě zařízení, kdy je po jedinci požadovaná pouze přezdívka či křestní jméno a datum narození, které se uvádí pouze pro případ, aby si byli pracovníci opravdu jisti, že daný jedinec spadá do cílové skupiny.[83] Celá

[81] POJMOSLOVÍ Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM). Česká asociace streetwork, z. s. [online]. Praha: Česká asociace streetwork, z.s [cit. 2020-12-9]. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf
[82] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: 2007. Dostupné také z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108
[83] POJMOSLOVÍ Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM). ref. 81.

tato služba je bezplatná a v prostorách zařízení platí rovnoprávnost, proto si většinou klienti s pracovníky tykají.

Poskytované činnosti jsou velmi rozmanité. Jako jedna z prvních se provádí **kontaktní práce**. Je to přímý kontakt pracovníka s „klientem“, jehož cílem je vytvořit vzájemnou důvěru a podmínky, které jsou potřeba pro rozvoj kontaktu a poskytování dalších služeb. Nejčastěji probíhá formou rozhovoru. Další činností je **situační intervence**, kdy pracovník vstupuje do interakcí mezi uživateli služby a snaží se o vytvoření či zvýraznění výchovného efektu dané situace. Tato činnost je cílená, ale odvíjí se od dané situace, tedy pracovník jedná v závislosti na situaci. Velmi častou činností, kterou pracovníci vykonávají, je **informační servis**, prostřednictvím kterého sdělují uživatelům služby specifické informace, které se týkají témat jako je rodina, škola, práce, ale například i různá preventivní témata jako je riziko užívání návykových látek apod. Tato činnost může probíhat buď na žádost uživatelů anebo z vlastní iniciativy pracovníka. S informačním servisem úzce souvisí **poradenství**, které se opět může týkat různých témat, ale neprobíhá většinou skupinově, ale individuálně prostřednictvím rozhovoru s daným uživatelem. Velmi důležitou a častou činností je **krizová intervence**, kdy se pracovník snaží jedinci pomoci vyřešit krizovou situaci, která se mu objevila v životě. Do této činnosti spadá jak pozorování chování jedince, které má za cíl posoudit jeho aktuální psychický stav, tak i cílená intervence, prostřednictvím které se snaží pracovník jedinci pomoci zvládnout obtížnou situaci. Pracovníci také poskytují **zprostředkování dalších služeb**, kdy může jít například o doprovod na Policii ČR, úřad práce apod. S předchozí činností také souvisí služba, v rámci které pracovníci pomáhají uživateli s **kontaktem s institucemi**. **Individuální případová práce** je pak dlouhodobý proces, při kterém se pracovník s uživatelem pokouší o vydefinování si uživatelovy zakázky, vytvoření následného individuálního plánu a průběžného kontrolování, zda je jeho zakázka naplňována. Tato práce je časově ohraničená. Dále je součástí také **skupinová práce**, kdy se pracovník snaží cílenou aktivitou zapojit více lidí a rozvíjet tím jejich dovednosti. Pracovníci také mohou **pracovat s blízkými osobami**, kterým například mohou poskytovat poradenství, to se děje pouze se souhlasem uživatele služby. Velkou součástí zařízení jsou také **volnočasové aktivity** všeho druhu. Pracovníci pořádají také **preventivní**, **výchovné a pedagogické programy** na určitá témata, která shledají jako potřebná pro cílovou skupinu. V zařízení se také pořádají **jednorázové akce a programy**,

jako jsou různé besedy či diskuse. Uživatel může pracovníka oslovit také s žádostí o **doučování**, které může být jednorázové, ale i dlouhodobé prostřednictvím pravidelných schůzek.[84]

Má práce se zaměřuje na konkrétní NZDM Free klub v Pardubicích, proto je na místě, abych tento klub trochu přiblížila. Nachází se v Pardubicích v ulici Jungmannova a je součástí hlavní budovy SKP-CENTRA o. p. s. Klub je otevřený každý všední den od 13 do 17 hodin. V prostorách klubu platí šest principů, které musí být splňovány, jsou to: ROVNOST, DOBROVOLNOST, BEZPLATNOST, PARTNERSTVÍ, ANONYMITA, RESPEKT. V klubu jsou čtyři sociální pracovníci nebo pracovníci v sociálních službách, kteří mají každý své klienty, se kterými pracují, pokud na klub dorazí. Maximální kapacita klubu je 30 uživatelů v jeden okamžik, proto může připadat na jednoho pracovníka maximálně 10 klientů. Co se týče interiéru, uživatelé mají k dispozici celkem 5 místností. Vstoupí-li uživatel do klubu, nachází se v „apsidě“, což je kulatá prosklená místnost s křesli, kde mohou klienti odpočívat nebo diskutovat. Na apsidu plynule navazuje kreslírna, která je vybavena stoly a židlemi a barem, který slouží pouze pracovníkům a klienti za něj nemají přístup. V kreslírně se nachází také spoustu deskových her, které mohou klienti využívat. Další hry nebo sportovní náčiní je umístěno ve skladu, do kterého mají přístup pouze pracovníci a mohou na žádost klienta vydat požadovanou věc. Součástí kreslírny jsou také dva stolní počítače, na které mají klienti omezený přístup. Mohou je využívat pouze dvě hodiny týdně. První oddělenou místností je hudebna, kde se nachází klavír a klienti tam mohou chodit hrát na různé hudební nástroje, které si mohou na klubu zapůjčit. Tato místnost slouží zároveň jako konzultovna. To se děje v případech, když si potřebuje pracovník s klientem promluvit v soukromí. Poslední velkou společnou místností je herna, kde se nachází televize, boxovací pytel, pingpongový stůl, stolní fotbal, žebřiny a veliké zrcadlo. Zde tráví klienti velkou část svého času, protože se zde pořádají různé turnaje nebo soutěže. Poslední místností, kterou mohou klienti využívat, je studovna, kde se nachází počítač a klienti zde mají možnost studovat o samotě. Může zde probíhat doučování. Jak jsem již zmínila, klienti mají k dispozici veliké množství sportovního náčiní, je možné si zapůjčit míče, pálky, švihadla apod. Klienti mají také přístup na dvůr/zahradu, na které se nachází hřiště na basketbal nebo badminton či tenis. V teplých měsících je k dispozici i trampolína.

[84] POJMOSLOVÍ Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM). ref. 81.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodologie výzkumu

Praktická část práce se zabývá výzkumem, který probíhal v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež Free klub v Pardubicích. Toto zařízení jsem si vybrala z důvodu dostupnosti a také z důvodu vykonávání mé odborné praxe právě v tomto zařízení. Výzkum probíhal pouze v rámci ambulantních služeb klubu. V rámci výzkumu jsem využívala metody kvalitativní i kvantitativní.

6.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem práce bylo zjistit a posoudit, jaký vliv mají služby, které nízkoprahové zařízení Free klub poskytuje, na zvládání obtížných životních situací klientů klubu. Jelikož jsem data zjišťovala jak pomocí rozhovorů, tak pomocí dotazníků, rozdělila jsem cíl výzkumného šetření na dva dílčí cíle. Prvním dílčím cílem bylo zjistit pomocí rozhovorů se zaměstnanci, jaké výchovné a aktivizační techniky používají pracovníci pro spolupráci s klienty. Zároveň jsem se v rozhovorech zaměřovala i na služby, které nízkoprahové zařízení poskytuje či na faktory, které dle pracovníků přispívají ke spokojenosti v této profesi. I tato data dle mého názoru korespondují s tím, jaký výsledný vliv má služba či samotní pracovníci na klienty. Druhým dílčím cílem bylo prostřednictvím dotazníkového šetření prozkoumat, jak jsou klienti spokojeni se službami zařízení. Zároveň jsem se v dotazníkovém šetření zajímala také o to, jakým způsobem klienti zmíněné služby využívají.

6.2 Metody sběru dat

Rozhodla jsem se data sbírat pomocí rozhovorů se zaměstnanci nízkoprahového zařízení a dále pomocí dotazníků s klienty klubu. Pro můj výzkum jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor.[85] Metodu rozhovoru jsem si vybrala také z důvodu možnosti zachycení výpovědí respondentů v přirozené podobě, což mi při zkoumání metod práce sociálních pracovníků přišlo důležité.[86] Jak jsem již výše zmínila, pro získávání dat od klientů jsem zvolila dotazníkové šetření. Přesto, že dotazník slouží především ke hromadnému získávání dat od velkého počtu

[85]GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0. s. 137.
[86] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6. s. 160.

respondentů, zvolila jsem tuto metodu hlavně z důvodu anonymity, která je také základním principem nízkoprahového zařízení.[87] Obávala jsem se, že by se klienti necítili při přímém rozhovoru příjemně a jejich odpovědi by mohly být ovlivněny různými vlivy. Už jen při samotném tázání se cizí osoby na osobní informace by mohly být některé odpovědi zkreslené. Proto mé dotazníkové šetření nepracuje s mnoha daty, na základě kterých by se daly určovat obecné závěry, ale jedná se pouze o průzkum mezi náhodně vybranými klienty zařízení.

6.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen zaměstnanci nízkoprahového zařízení a klienty, kteří služby využívají. Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 22 osob. Rozhovory jsem uskutečnila se čtyřmi zaměstnanci, kteří jsou denně v kontaktu s klienty. Jednalo se o tři ženy a jednoho muže. Co se týče bližší specifikace pracovních pozic, výzkumný soubor tvořili jeden pedagogický pracovník, jeden sociální pracovník a dva pracovníci v sociálních službách. Na dotazníkovém šetření se podílelo 18 osob, z toho 15 chlapců a 3 dívky ve věku od 8 let do 24 let.

6.4 Výzkumný problém

Výzkumem se snažím zjistit, jaký vliv mají poskytované služby NZDM Free klub na klienty klubu, proto jsem výzkumný problém definovala takto: Vliv služeb NZDM Free klub na zvládání obtížných životních situací klientů tohoto zařízení.

6.5 Výzkumné otázky a stanovení hypotéz

Z důvodu, že se mé výzkumné šetření skládá ze dvou dílčích částí, rozdělila jsem i přípravnou část výzkumu na dvě části. Pro každou část výzkumu jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku. Dále jsem při tvorbě rozhovoru pokračovala ve stanovení dílčích výzkumných otázek a pro získání dat pomocí dotazníkového šetření jsem stanovila hypotézy.

Pro výzkum jsem stanovila dvě hlavní výzkumné otázky HVO1 a HVO2. HVO1 se zaměřuje na část výzkumu se zaměstnanci NZDM Free klub a HVO2 se pak zaměřuje na část výzkumu s klienty klubu.

[87] GAVORA, Peter. ref. 85, s. 121.

HVO1: Jaké výchovné a aktivizační techniky využívají sociální pracovníci v NZDM Free klub a jaké postupy volí při součinnosti mezi sebou a s klienty?

HVO2: Jakou roli hraje NZDM při řešení životních situací klientů zařízení a jsou klienti s poskytovanými službami spokojeni?

Hlavní výzkumnou otázku pro první část výzkumu jsem následně rozdělila na tři dílčí výzkumné otázky:

DVO1: Jaké výchovné metody pracovníci nízkoprahového zařízení Free klub využívají?

DVO2: Jaké aktivizační techniky využívají pracovníci nízkoprahového zařízení Free klub?

DVO3: Jak pracovníci postupují při spolupráci mezi sebou a s klienty?

Pro druhou část výzkumu, která data zjišťuje pomocí dotazníkového šetření, jsem stanovila následující hypotézy:

H1: Klienti, kteří se svěřují se svou nepříjemnou situací pracovníkovi klubu odchází s lepší náladou oproti těm, kteří se s touto situací nesvěřují.

H2: Klienti, kteří mají ve Free klubu kamarády, se kterými tráví svůj volný čas, se zde cítí bezpečněji než klienti, kteří si v klubu kamarády nenašli.

H3: Klienti, kteří se svěří pracovníkovi klubu se svou nepříjemnou situací cítí větší úlevu po vyslechnutí pracovníkem než klienti, kteří se s nepříjemnou situací nesvěří.

6.6 Výběr respondentů a průběh získávání dat

V oblasti výběru respondentů pro mé rozhovory jsem měla jasno, protože jsem vybírat nemusela. Jelikož jsou na klubu pouze čtyři pracovníci, kteří jsou v denním kontaktu se svými klienty, uskutečnila jsem rozhovor se všemi čtyřmi zaměstnanci. Před vznikem finální podoby rozhovoru jsem důkladně vytvářela základní kostru rozhovoru, kterou jsem postupně měnila a přetvářela do konečné podoby. Se všemi čtyřmi zaměstnanci jsem si domluvila schůzku, při které jsem každého seznámila s tématem mé práce a výzkumu. Součástí zmíněné schůzky bylo také udělení souhlasu zaměstnanci s nahráváním rozhovoru na diktafon v mobilním telefonu. Data pomocí rozhovorů jsem postupně získávala již v srpnu 2020.

Výběr respondentů pro dotazníkové šetření byl čistě náhodný. S distribucí dotazníků k cílovým respondentům mi pomáhali pracovníci klubu. Ti se snažili klienty seznamovat s tím,

o jaký výzkum se jedná a proč ho vyplňují. Klientům, kteří přišli do klubu a měli zájem dotazník vyplnit, ho následně předali. Pomohli mi také s propagací dotazníku na sociálních sítích nízkoprahového zařízení. Přesto, že byl dotazník zcela anonymní, vyplňování internetové podoby dotazníku nebylo tolik využívané, jak jsem si zpočátku myslela. První etapa sbírání dat z dotazníků započala 8. února 2021 a její skončení bylo plánováno na 5. března 2021. Bohužel sběr dat přerušila pandemie, která zapříčinila omezení poskytování některých služeb nízkoprahového zařízení. Z těchto důvodů nebylo možné dotazníky ke klientům dále šířit a sběr dat musel být přerušen. Druhá etapa pokračovala ihned po otevření služeb, tedy na počátku května 2021 a dotazníky bylo možné sbírat do 9. června 2021.

6.7 Způsob zpracování dat

Pro první část mého výzkumu jsem získala celkem čtyři nahrávky. Všechny takto nahrané rozhovory jsem doslovně přepsala. V přepisu jsem zaznamenávala i neverbální projevy respondentů, jako například smích či dlouhé pomlky. Z důvodu zachování anonymity jsem jednotlivé respondenty označila PA-PD.

Po přepsání všech nahrávek následovala organizace získaných dat, kdy jsem nejdříve využívala metodu otevřeného kódování. V textu jsem vyhledávala zásadní informace, kterými byla jednotlivá slova, delší fráze nebo celá souvětí. Tyto celky jsem oddělovala od zbytku textu a podle významu jim přidělovala jednotlivé kódy. Tyto kódy měly většinou podobu jednoho slova, ale v některých případech se jednalo i o slovní spojení. V průběhu tvoření kódů jsem se zpětně vracela k předešlým rozhovorům a kódy jsem dle potřeby upravovala. Následně jsem všechny vytvořené kódy uspořádala do abecedního seznamu a uskutečnila revizi, při které jsem kódy, které měly stejný význam, ale jiné označení, sloučila pod jeden název.

Od otevřeného kódování jsem se přesunula k systematické kategorizaci dat, kdy *„desítky – někdy až stovky – kódů, které vzešly z otevřeného kódování, seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti.“* [88] Snažila jsem se vytvářet kategorie, pod které budu seskupovat kódy podle podobného významu. Celkem jsem rozdělila 126 kódů do šesti kategorií. Pro účely mého výzkumu jsem z celkového počtu vybrala tři hlavní kategorie, které se vztahují k výzkumným otázkám. Data ve zbylých kategoriích budou sloužit jako doplňující informace.

[88] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. ref. 86, s. 221.

K dalšímu analyzování dat jsem využila techniku „vyložení karet“. Dle Šedové a Švaříčka *„jde zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů, kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií“.*[89] Tuto techniku jsem zvolila hlavně z důvodu, že při ní není nutné využít všechny kategorie, které byly vytvořeny, ale pouze ty, které se více vztahují k výzkumné otázce. Dále z důvodu možnosti převyprávění vytvořených kategorií a následného citování jednotlivých výroků respondentů.

[89] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. ref. 86, s. 226.

7 Interpretace dat získaných od zaměstnanců

Jak jsem již zmiňovala výše, celkem jsem vytvořila šest kategorií. Vybrala jsem tři hlavní, které se vztahují k výzkumným otázkám a zbylé tři budou sloužit k doplnění informací, které dle mého hrají roli v tom, jaký vliv může mít nízkoprahové zařízení Free klub na klienty.

7.1 Způsoby chování vyskytující se u klientů a jejich řešení pracovníky

Soubor otázek, které se tázaly na způsoby chování klientů a jejich následné řešení, byly zaměřeny na výchovné působení pracovníků. V první řadě mě zajímalo, zda se u klientů vůbec vyskytují problémy v chování a pokud tomu tak je, tak jak se tyto problémy mohou projevovat. Téměř všichni pracovníci potvrzovali výskyt problémů chování u jejich klientů, kdy mezi nejčastější projevy chování řadí pracovníci agresivitu, vulgaritu a konfliktnost. Jedna z pracovnic také tvrdí, že je jistý předpoklad, že klienti, kteří do klubu přijdou se budou projevovat například tak, jak jsem zmínila výše: *„Setkáváme se s problémy v chování, dost dětí sem chodí a ty problémy v chování právě maj. To už se předpokládá, že je mít budou“* (PA, 33-34)

Co se týče řešení těchto výkyvů v chování, tak nejčastěji je využíváno osobních konzultací, při kterých je přítomen pouze pracovník a konkrétní klient, jehož chování není v souladu s pravidly klubu. Při rozhovorech bylo poukázáno právě na změnu v chování v závislosti na tom, zda daný problém řeší pracovník o samotě s klientem nebo ve větší skupině klientů. *(…) „řešíme to konzultacemi, že se bavíme tváří v tvář, tam jde taky vidět to, že když se bavíš s dětma o samotě, tak je to úplně něco jinýho, než když se baví v partě. V partě se tam toho ani moc podniknout nedá, ale jakmile jsou sami s tebou, tak jsou jak beránci, úplná změna chování jo.“ (…)* (PA, 35-37) V podobných situacích se pracovníci také snaží analyzovat konkrétní problém, zklidnit klienta, zvědomovat mu jeho chování a věk, ale zároveň se snaží nezapomínat na respektování potřeb klienta. Jako prostředek pro usměrnění některých způsobů chování pracovníci využívají systém varování a v poslední řadě distanc, což je omezení přístupu do klubu po různě dlouhou dobu, dle závažnosti daného problému klienta. *(…) „A když už je to jako neúnosný, tak potom následuje nějaký jako upozornění na to, že tohle chování není v souladu s pravidlama a principama klubu a jestli ještě bude následovat, tak potom ten člověk musí opustit klub, na určitou dobu.“* (PD, 96-99)

Dále jsem se pracovníků ptala na možný výskyt závislostního chování, protože klub navštěvují často osoby ve věku, kdy je velmi snadné se s návykovými látkami setkat. I přes to,

že se mnohdy jedná spíše o ojedinělé případy, všichni pracovníci výskyt závislostního chování u klientů potvrdili. Dle pracovníků je důležité s těmi klienty otevřeně o tomto tématu mluvit, diskutovat o tom, co pro ně ať už alkohol nebo drogy, znamenají. Pracovníci se snaží s klienty zhodnotit možné přínosy, které pro ně návyková látka má, a naopak se zaměřit i na ztráty, které požívání návykových látek může přinášet. Jako velmi důležitý hodnotili pracovníci důraz na vlastní uvědomění klienta. Jedna z pracovnic popisovala práci s vlastním klientem, který byl uživatelem návykových omamných látek: *(…)* „*my jsme se spolu hodně bavili o tom s kým se stýká, proč se nima stýká, že maj na něj v tý závoslosti vliv, a že by bylo fajn začít pracovat na svým sebevědomí, na soběstačnosti a základem vlastně jako byla drogová primární prevence*.“ (PC, 58-60) Mohou přijít ale i klienti, kteří nemají primární problém se závislostí, ale během nějaké konverzace s pracovníkem vyplyne skutečnost, že se s drogami či alkoholem již setkali nebo je občas užívají. V takových případech *„(…) se s nima probírá, proč maj vlastně jakoby motivaci, co jim to vlastně dává ta droga nebo co jim naopak bere, a stejně jako jsem říkala předtím, tak v tomhle je fakt jako důležitý vyslechnout toho člověka, udělat primární prevenci, protože to je prostě přirozený, rozhodně mu nebudeme říkat, že je to dobrý rozhodnutí, ale snažit se prostě, aby si on odpověděl sám (…).“* (PC, 64-67)

S výchovným působením se pojí využívání některých výchovných metod. Zaměřila jsem se převážně na odměňování a trestání a poté na prosby. Klienti, kteří klub navštěvují mnohdy přichází z prostředí, kde nejsou běžnou součástí základy slušného chování, proto je důležité v nich některé zásady upevňovat. Pracovníci se snaží klienty ke slušnému chování vést už jen tím, že požadují dodržování pravidel klubu. Dále využívají metodu prosby, při které mají snahu v klientech upevnit, že pokud něco chtějí, je slušné o to požádat a nebát se komunikace s druhou osobou. Pracovníci se totiž velmi často setkávají s tím, *(…) „že spoustu dětí si neumí říct o lahvičku s pitím, když mají žízeň. Je to samozřejmě nějaká žádost, kterou můžeme naplnit, ale v případě, že klient nebo klientka přijde a řekne „pití“ a já jako nevim, co tim myslím“ (…)* (PC, 101-103) Další pracovník se k tomu staví velmi podobně: *(…) „Tak já sám razím teorii, že existuje ve výchově základní triáda PPP – pozdravit, poprosit, poděkovat a každé dítě by to mělo umět podle mého konceptu, podle mého pojetí, a pokud to neumí, tak se to tady snažíme naučit.“* (PB, 47-49)

Určité sympatie k odměňování a trestání mají někteří pracovníci pouze v závislosti na věku klienta a okolnostech. Ani jeden z pracovníků není přímým zastáncem odměn a trestů, ale myslí si, *(…) „že je dobrý občas nějaká ta odměna, když je, ale třeba tady jsou to turnaje jo a s tim už se počítá, jo ty děti z něčeho maj radost, že něco dostanou, takže spíš u těch turnajů,*

u těch hromadnějších soutěží. (...) (PA, 62-64) Ze strany pracovníků je kladen mnohem větší důraz na vnitřní motivaci klienta, kdy je zbytečné jedince za danou činnost odměňovat, protože to udělal pro vlastní uspokojení. Jediným opravdovým trestem v klubu je již zmíněný distanc, který je jedinci udělen za opakované porušování pravidel klubu. V jiných případech pracovníci uplatňují teorii přirozeného důsledku, kdy u jedince dochází k uvědomění si chyby či škody, kterou způsobil a za kterou je odpovědný a může za ní nést přirozené následky.

7.2 Nabízené služby a činnosti, kterých mohou klienti využít

Vyjma výchovného působení poskytuje klub také vzdělávací, terapeutické a volnočasové činnosti. Jelikož se jedná o sociální službu, základem této služby je sociální práce. Do té spadá *(...) „sociální poradenství, (...) že s těma dětma si stanovujeme cíle a pracujeme na nich, potom to, že si můžou přijít jen tak popovídat s náma, takže poskytujeme krizovou intervenci.“ (...)* (PD, 141-143) Tedy součástí sociální práce je kontaktní práce, sociální poradenství, případová práce, skupinová práce, situační intervence a krizová intervence. Sociální pracovníci také mohou na požádání klientovi pomoci s vyřízením osobních záležitostí v rámci různých institucí.

Přesto, že se jedná o sociální službu, velkou část služeb představují právě volnočasové činnosti, které slouží jako prostředek k navázání kontaktu s klientem, k zapojení klientů do dění klubu, ale také obecně k využívání služby. Základem většiny aktivizačních činností je měsíční téma, které navazuje na téma roční a úzce s ním souvisí. Samotné zapojení klientů začíná již volbou měsíčního tématu. Klienti mají možnost podílet se na tvorbě měsíčního tématu a na zvolení činností spojených s tímto tématem. V průběhu měsíce se pracovníci snaží klienty s měsíčním tématem seznamovat. To nemusí probíhat pouze fyzicky ve Free klubu, ale pracovníci měsíční téma propagují i na sociálních sítích. V klubu se pracovníci snaží vytvářet i například výzdobu, která poukazuje na měsíční téma a vyjadřuje ho. *(...) „máme nástěnku, nástěnku každej měsíc měníme, na nástěnce vždycky najdou, jaký je měsíční téma. Aby tu nástěnku četli, tak je můžeme taky trošku motivovat, děláme třeba nějaký kvíz s nástěnkou. A aby si četli tu nástěnku, tak děláme kvíz, kdy dáme určitý otázky, který ty děti právě najdou na tý nástěnce“ (...)* (PA, 99-102)

Klienti jsou aktivně zapojováni také prostřednictvím diskusí nebo workshopů, které se pravidelně konají. Za důležité považují pracovníci, aby měly volnočasové aktivity nějaký preventivní charakter.

„Tak kromě porad, kvízů, besed neboli pokeců, tak vlastně všechny workshopy, který děláme, workshop je vždycky nějaká aktivita, většinou výtvarná činnost nebo pohybová, tak v sobě má nějakej preventivní podtext.“ (...) (PD, 132-134)

(...) „Hodně rádi si povídaj, mají rádi, když se ptáme na různý otázky, já nevim, právě i to, když nám můžou vyprávět o svý kultuře“ (...) (PD, 137-138)

To potvrzuje i další pracovník *(...) „U těch starších je to spíš určitej jako rozhovor, kterej je založenej jakoby na klientovo prožívání, na tom, co je pro něj aktuální a ten rozhovor je asi fakt jako nejpoužívanější a takovej co jako i nejvíc funguje“ (...)* (PC, 174-176)

Jak již zmínila jedna pracovnice, často se také pořádají besedy, které jsou nazývané „pokecy“, na různá preventivní témata jako může být prevence kouření či sexuální prevence. Tyto „pokecy“ většinou probíhají *(...) „tak, že si k nim přisedneme, začneme řešit nějaký téma a přirozeně se k tomu dostaneme anebo to jako přímo zorganizujeme, že jim to nabídneme ať jdou s náma třeba tady do tý velký místnosti a sedneme si do kolečka a probíhá to jako řízená aktivita“ (...)* (PD, 157-159)

V klubu je možné využít také velké množství deskových společenských her, které přispívají k rozvoji motoriky, logického uvažování, paměti či pozornosti. Klienti mají k dispozici i venkovní areál, kde je možné využít trampolínu nebo hřiště na míčové sporty, což je podle slov pracovníka velkým benefitem *(...) „máme zahradu, myslím si, že je to docela ojedinělý, že máme tu velkou rozlehlou zahradu“ (...)* (PB, 127) Využít tak mohou sportovního náčiní jako jsou badmintonové pálky, tenisové pálky, softballové pálky, florbalové hole či fotbalové nebo basketbalové míče. Sportovat je možné i uvnitř klubu, kde je k dispozici pingpongový stůl, stolní fotbal nebo boxovací pytel. Pracovnice dále zmiňuje, že *(...) „z těch volnočasových aktivit tady máme kreslírnu, takže různý vyrábění, potom je tady hudebna, piano, kytary, (...) potom tady s holkama i tancujeme“* (PD, 144-146) Využít je možné i televizi, kterou klienti rádi používají na pouštění muziky, nebo stolní počítač.

Z dlouhodobého hlediska pak klub organizuje „přespávačky“ nebo příměstský tábor.

7.3 Přístup pracovníků ke klientům

Poslední ze tří hlavních kategorií se zaměřuje obecně na přístup pracovníků ke klientům, na to, jak pracovníci postupují při spolupráci s klienty a jak se staví k různým situacím, kdy dochází k součinnosti s klienty.

Všichni dotazovaní pracovníci se jednoznačně shodovali v názoru, že klient potřebuje individuální přístup. Jelikož každý přichází s jiným problémem, tzv. zakázkou, jejich práce se musí uzpůsobit jeho potřebám, které by měly být naplněny.

„Každej klient potřebuje uplně jinej přístup, uplně každěj, i když přijde třeba bratr se sestrou. Odvíjí se to od toho, kolik tomu klientovi je, jaký má pohlaví, jaká je jeho aktuální potřeba, a i v jaký fázi ten vztah klient a pracovník jako je.“ (...) (PC, 142-144)

Dále byl zmiňován také kamarádský přístup, avšak se zde setkáváme s nejasností rolí u některých pracovníků. Jedna pracovnice podotýká, že *(...) „to je hrozně těžký, protože to je něco, co já si sama řeším, s tím, že je hrozně těžký najít tu hranici mezi tím, do jaký míry být kamarád a do jaký míry jako nastavit ty hranice, jako že já jsem ten pracovník a jsem tu taky od toho, abych ti ukázala, jaký máš dodržovat pravidla“ (...)* (PD, 232-233) Další pracovnice, že *(...) „no, na tohle se těžko odpovídá, my jsme pořád tady něco mezi kamarádem a učitelem, jo ta naše pozice je pořád taková nejasná a těžko se mně na to odpovídá. Určitě se snažit být kamarádskej, to je jasný, (...) ale zároveň, aby to dítě vědělo, že pořád ty seš ten pracovník a že ten vztah nemůže bejt uplně kamarádskej“ (...)* (PA, 206-210)

Mimo již řečené pracovníci při práci s klienty často zmiňovali důležitost rovnocennosti, respektu, pochopení, upřímnosti a autentičnosti. Důraz kladou hlavně také na dodržování pravidel a nastavení hranic. Někteří z nich se řídí svými osobními zásadami, mezi které patří především opatrnost ve sdílení soukromí. Jedna z pracovnic tvrdí, že *(...) „sdílím se o sobě jen do tý míry, do který mi to je příjemný a zmiňuju témata, o kterých vim, že jsem naprosto v pohodě a nevadí mi se o nich jakoby bavit.“ (...)* (PC, 320-321)

Jak již bylo mírně zmíněno v předešlých kategoriích, pracovníci se snaží klienty obecně vést ke slušnému chování, k principům morálky a ke komunikaci s dalšími osobami. Činí tak prostřednictvím každodenního fungování klubu a dále prostřednictvím řízených i neřízených aktivit, do kterých se klienti zapojují.

Počet klientů v klubu se každým dnem liší, někdy se může stát, že do klubu dorazí pouze čtyři klienti, jiný den může být kapacita klubu naplněna a není možné přijímat další klienty.

Přístup pracovníků se liší právě i v důsledku toho, kolika klientům se mají věnovat. V případě, že je klientů v klubu málo, pracovníci využívají času a pracují se svým klientem na jeho zakázce. *(...) „Určitě je dobrý udělat revizi cílů, povídat si o těch cílech, zvědomit klientovi, proč tady je, proč sem chodí a zaměříme se přímo na toho klienta, takže si s ním aspoň máme možnost víc popovídat, zase víc se o něm dozvědět“ (...)* (PA, 154-157) Naopak, když je kapacita klubu plná a není možné věnovat se každému klientovi zvlášť *(...) „tak se hned otevře prostor pro práci se skupinami, takže tam ty metody rozhovorů, jako jeden na jednoho, jdou trošku stranou, spíš je to teda diskuse, může se nastartovat i nějaká porada, takže je to příjemný, že pracovník to může ovlivňovat nebo aspoň nějak působit na víc klientů najednou“ (...)* (PB, 188-191)

Co se týče přístupu ke klientům, zajímalo mě také, zda jsou pracovníci ochotni klientům pomoci za každé okolnosti, nebo zda existují situace či případy, kdy pracovník nemůže nebo nechce klientovi pomoci. Ani jeden pracovník se nesetkal se situací, kdy by vyloženě nechtěl klientovi pomoci, ale mohou nastat situaci, kdy pracovník pomoci z nějakých důvodů nemůže. Pracovníci zmiňují například: *(...) „dokážu si představit, že kdybych ses v nějakým tématu necítila dostatečně kompetentní, tak toho klienta odkážu asi na někoho, kdo ty kompetence má, nebo se poradím s šéfovou nebo s dalšími kolegy.“* (PD, 245-247) nebo *(...) „Jsou určitý věci, kde bych ho odkázala třeba na jinou službu, která se zabývá tim problémem jo, víc než my“ (...)* (PA, 227-228)

V rozhovorech jsem se také dotýkala soukromí klientů a s tím spojené anonymity. Spoustu situací je možné řešit jenom s klienty, ale mohou nastat i situace, kdy je potřeba účast zákonného zástupce nezletilého klienta. Proto jsem se zaměřovala u dotazování na to, jak pracovníci postupují v těchto případech. Všichni pracovníci se jednoznačně shodli, že ani v těchto ojedinělých případech nekomunikují s rodiči. S rodiči mohou komunikovat pouze pokud by s tím klient souhlasil. V případě, že nastane situace, ve které bude zainteresován nezletilý klient a zodpovídá za něj zákonný zástupce, pracovníci mají pouze ohlašovací povinnost, tedy situaci nahlásit na PČR, OSPOD a podobně. Z důvodu anonymity rodiče kontaktovat ani nemohou.

(...) „My hlavně neznáme ani příjmení toho dítěte, nemáme kontakty na rodiče ani na to dítě, takže ve chvíli, kdyby to dítě přišlo s něčím, co je potřeba řešit, tak my máme ohlašovací povinnost s tím, že my spolupracujeme s OSPODem a situace, kdy bychom spolupracovali

s rodičema, by nastala jenom, kdyby to dítě samo souhlasilo a požádalo o to to řešit s těma rodičema.“ (…) (PD, 266-269)

Další pracovnice se vyjádřila velmi obdobně:

„Ehm, pokud se děje něco, kde je zapotřebí to hlásit institucím, nějakej trestnej čin nebo přestupek, tak to hlásíme těm daným institucím, ale rodiče nikdy nekontaktujeme. Rodiče můžeme kontaktovat pouze v případě, že to ten klient dovolí, jo je tady princip anonymity, takže kvůli tomu to tak je, když to dítě dovolí, jo nebo mladistvej, tak jo, ale jinak vůbec s rodičema nekomunikujem.“ (PA, 243-246)

V poslední řadě chci zmínit ještě některé faktory, které dle mého hrají roli v tom, jaký vliv má působení NZDM na klienty. První takovou skupinou faktorů jsou vlastnosti pracovníka. Při rozhovorech jsem se pracovníků ptala, jaký by dle nich měl být pracovník nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Dle jejich výpovědí by to měla být osoba, která bude empatická, trpělivá, nepředpojatá, samostatná, flexibilní, kreativní, se smyslem pro humor. Dle pracovníků je také důležité umět klientům a obecně druhým lidem naslouchat, nebát se výzev, mít nadhled a jistou míru sociální inteligence a nebrat si věci příliš osobně. U pracovníků se také oceňuje schopnost improvizace a když mají klientům, co předat. Obecně všichni pracovníci zmínili důležitost sebevzdělání. Jelikož může být škála klientů velmi rozmanitá, je vhodné se ve volném čase vzdělávat, zjišťovat si nové informace a rozvíjet se.

To, jakým způsobem pracovníci působí na klienty může dle mého ovlivňovat také spokojenost v této profesi. Obecně je to jak fyzicky, tak hlavně psychicky náročná práce a je důležité naučit se s tím pracovat. Předcházet syndromu vyhoření je možné několika způsoby. Co se týče pracovního života, pracovníci zmiňují důležitost komunikace a týmové spolupráce, tedy otevřeně spolu řešit různé situace. K tomu slouží každodenní zpětná vazba, kde mohou pracovníci mezi sebou probírat momenty dne, se kterými si například nevědí rady. Pokud nepomůže zpětná vazba, pracovníci mají možnost situace, se kterými si nevědí rady, rozebrat na intervizi či supervizi. V rámci soukromého života a psychohygieny pracovníci zmiňují sport, přátele, různá dechová cvičení nebo využití služeb psychologa.

Na závěr chci zmínit ještě některé důvody, proč mohou klienti navštěvovat klub. Mnoho klientů přichází s nějakým problémem, s prosbou o pomoc. V NZDM naleznou místo, kde budou vyslyšeni a pokud chtějí, mohou si o svých nepříjemnostech popovídat s pracovníky.

Někteří klienti navštěvují klub z důvodu setkávání s přáteli a trávení volného času. Další klienti si přichází do klubu odpočinout, protože doma nemají prostor pro odpočinek. Klienti přichází také proto, že Free klub považují za svobodné a bezpečné místo, kde se mohou vyjádřit a být sami sebou.

8 Interpretace dat získaných od klientů

Prostřednictvím dotazníkového šetření jsem získala celkem 18 dotazníků, přičemž 17 jich bylo získáno v papírové podobě a jeden dotazník byl vyplněn prostřednictvím internetového serveru survio.com. V rámci této kapitoly se budu zabývat vyhodnocením získaných dotazníků. Podoba dotazníku, která byla klientům předložena, bude součástí příloh.

Otázka č. 1

Graf 1 Pohlaví respondentů

První otázka dotazníku se zaměřovala na pohlaví klientů. Jedná se o otázku identifikační, která nám poskytuje údaje o tom, jaký vzorek respondentů vyplnil daný dotazník. Jak již z grafu vypovídá, tohoto výzkumného šetření se v převážné většině zúčastnili muži, kterých je celkem 83 %, oproti ženám, kterých dotazník vyplnilo pouze 17 %.

Otázka č. 2

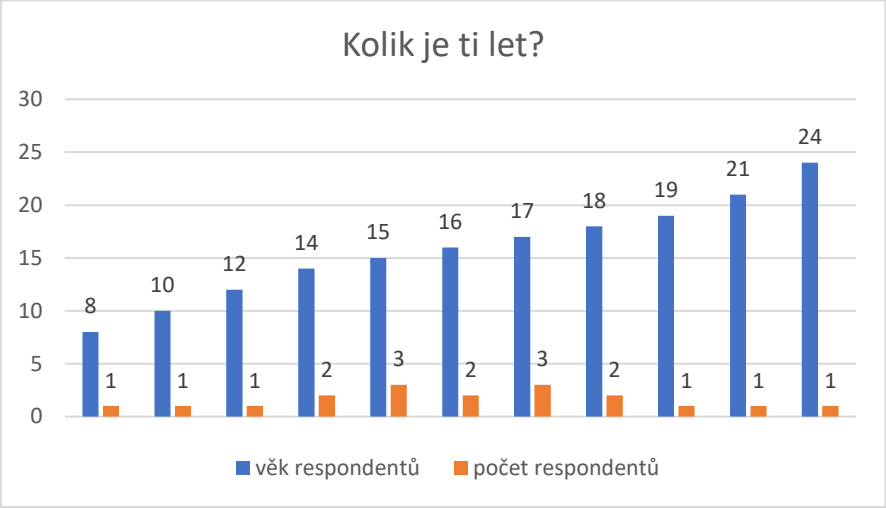

Graf 2 Věk respondentů

Druhá otázka se zaměřovala na věk respondentů. Jak jsem již výše psala, cílovou skupinou nízkoprahového zařízení pro děti a mládež jsou osoby ve věku 6-26 let. Zajímalo mě tedy, jak staří klienti dotazník vyplnili. Nejstaršímu respondentovi je 24 let a nejmladšímu 8 let. Nejvíce respondentů se pohybovalo ve věkové kategorii 14-17 let.

Otázka č. 3

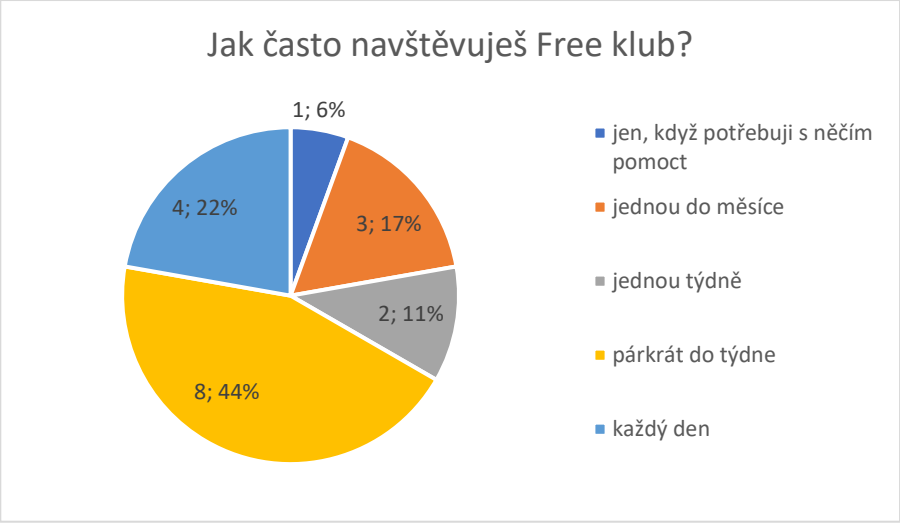

Graf 3 Frekvence návštěvnosti

Cílem třetí otázky bylo zjistit, jak často respondenti nízkoprahové zařízení navštěvují. Vybírat bylo možné z několika odpovědí, protože u každého klienta je návštěvnost velmi

individuální. Z výsledků vyplývá, že nejvíce klienti navštěvují klub párkrát do týdne nebo každý den. Pouze v jednom případě se jednalo o návštěvu čistě za účelem pomoci.

Otázka č. 4

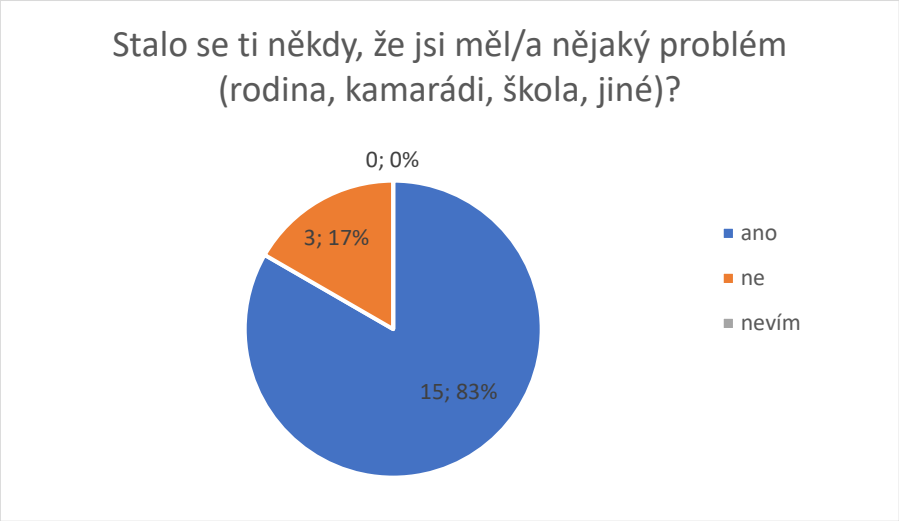

Graf 4 Výskyt problému

Otázka číslo 4 se ptala respondentů na to, zda se někdy setkali se situací, kdy měli nějaký problém, jinými slovy, kdy zažívali nějakou složitou situaci. Převážná většina klientů odpověděla ANO, tedy 83 % tázaných respondentů se setkalo v jejich životě se složitou situací.

Otázka č. 5

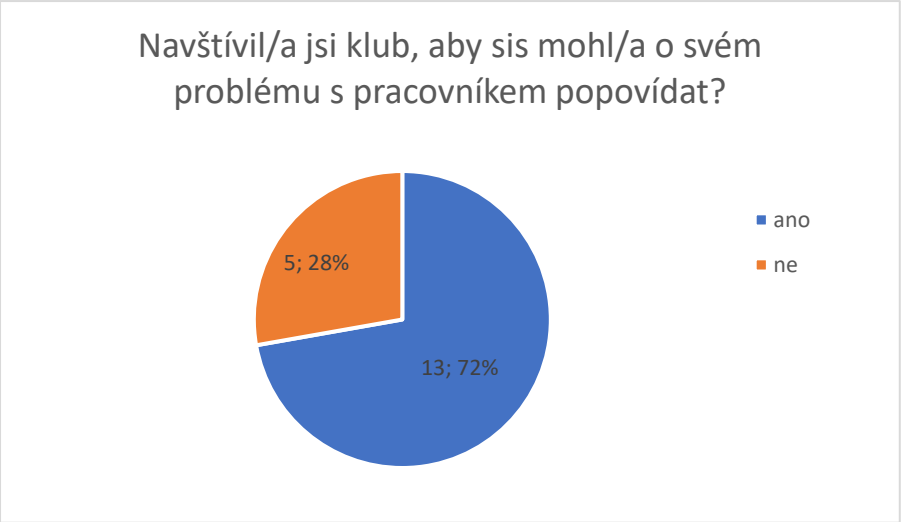

Graf 5 Návštěvnost klubu kvůli problému

Na otázku č. 4 plynule navazovala otázka č. 5, která sloužila jako doplňující pro ty respondenty, kteří v otázce číslo 4 odpověděli ANO. Pokud tedy respondent uvedl, že se již někdy setkal s problémem/složitou situací, následovala otázka, která se ptala, zda navštívil klub s cílem popovídat si o svém problému s pracovníkem. Z 15 respondentů, kteří uvedli, že se s problémem setkali jich 13 odpovědělo, že klub opravdu navštívili za účelem popovídat si o problému s pracovníkem. Zbylí dva tak neučinili.

Otázka č. 6

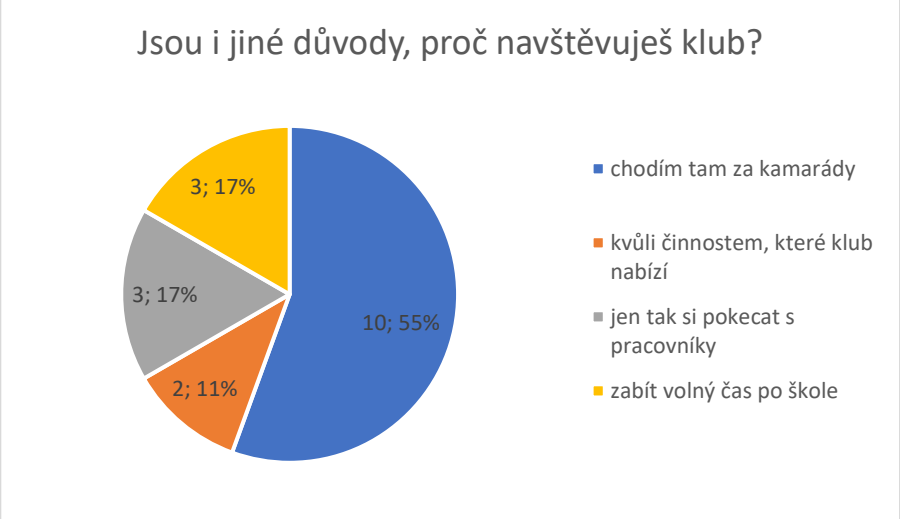

Graf 6 Další důvody návštěvy klubu

Z důvodu, že problém nemusí být jedním z hlavních důvodů, proč klienti klub navštěvují, zajímalo mě také, zda jsou i jiné důvody, proč do klubu chodí. Tak, jak jsem sama předpokládala, velká většina respondentů, konkrétně 55 % chodí do klubu hlavně kvůli setkávání se svými přáteli. Hned na druhém pomyslném místě pak klienti uváděli „pokec“ s pracovníky (17 %) nebo trávení volného času (17 %). Pouze dva respondenti (11 %) uvedli, že navštěvují klub kvůli činnostem, které NZDM nabízí.

Otázka č. 7

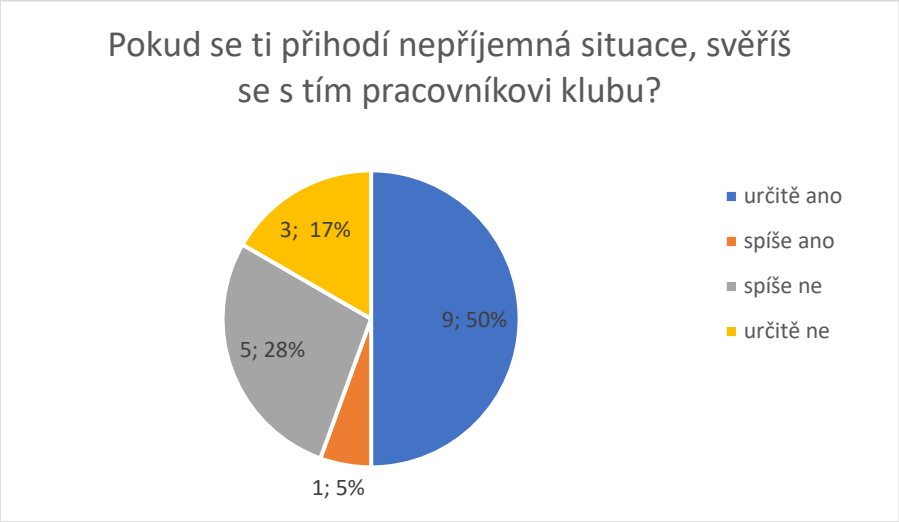

Graf 7 Svěřování pracovníkům

Sedmá otázka se více zaměřovala na důvěru klientů k pracovníkům, proto se ptala, zda se klienti svěří pracovníkovi v případě, že je potká nějaká nepříjemná situace. Jako příklad bylo uvedeno pomlouvání či zesměšňování kamarády, ale klienti si mohli vybavit jakoukoliv jinou pro ně nepříjemnou situaci. Přesná polovina dotazovaných respondentů (50 %) uvedla, že se pracovníkovi svěří se svou nepříjemnou situací. Druhá polovina respondentů se rozdělila do tří skupin, kdy pět respondentů (28 %) odpovědělo, že by se se svou nepříjemnou situací spíše nesvěřili, tři respondenti (17 %) odpověděli, že by se určitě nesvěřili a jeden respondent zvolil odpověď SPÍŠE ANO, tedy pravděpodobně by se se svým problémem svěřil.

Otázka č. 8

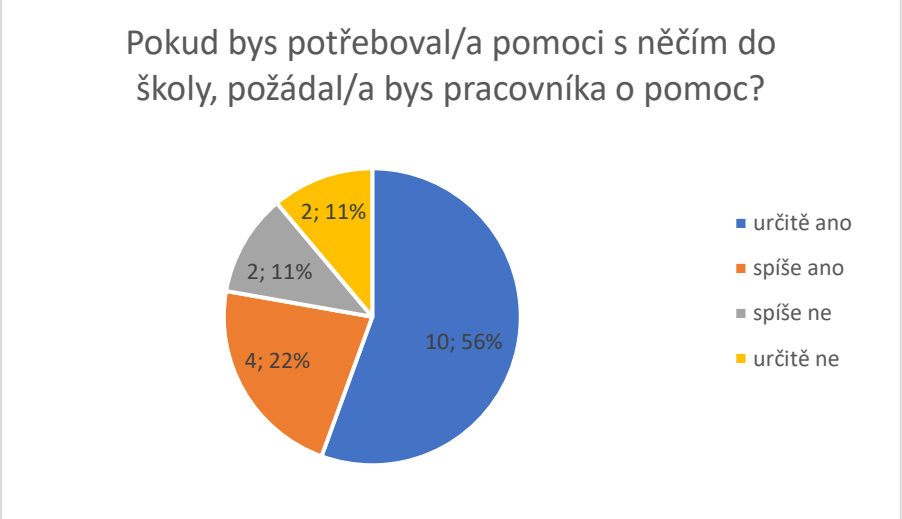

Graf 8 Žádost o pomoc

Jedna ze služeb, které NZDM poskytuje může být také doučování nebo pomoc s přípravou do školy. V osmé otázce mě zajímalo, zda by klienti požádali o pomoc, v případě, že by potřebovali něco do školy. Deset respondentů, tedy 56 % by o pomoc určitě požádala, další čtyři respondenti (22 %) by o pomoc spíše také požádali. Zbylých 22 % se dělí mezi čtyři respondenty, kteří uvedli, že by o pomoc spíše nepožádali nebo určitě nepožádali.

Otázka č. 9

Graf 9 Důvěra v pracovníky

V této otázce jsem se opět dotýkala důvěry mezi klientem a pracovníkem, konkrétně důvěry klientů k pracovníkům. Snažila jsem se zjistit, zda klienti měli někdy strach z toho, že by pracovník řekl o jejich problému někomu dalšímu. Mohl by to být jeden z důvodů, proč nemají potřebu se pracovníkům svěřovat se svými problémy. Dvanáct respondentů (67 %) odpovědělo, že nikdy tento strach neměli. Naopak mě velmi překvapilo, že pět respondentů, celkem tedy 28 % dotazovaných odpovědělo, že strach mají. Vzhledem k celkovému počtu dotazovaných je to poměrně vysoká hodnota.

Otázka č. 10

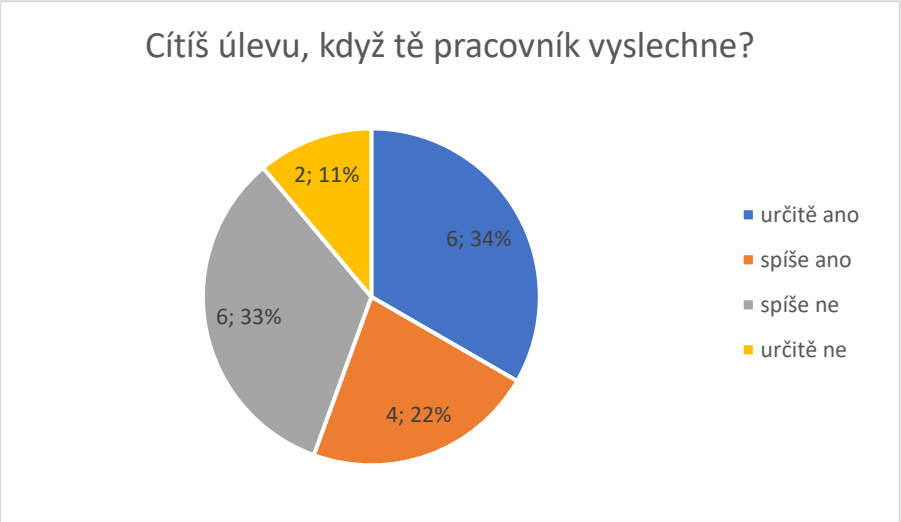

Graf 10 Úleva po vyslechnutí

V desáté otázce mě zajímalo, zda klienti cítí nějakou úlevu po vyslechnutí pracovníkem. Většina respondentů úlevu skutečně cítí, konkrétně 34 % respondentů ji cítí určitě a 22 % respondentů ji spíše také cítí. Zbylých 44 % respondentů úlevu necítí vůbec nebo spíše ne. Tato odpověď může být zapříčiněna právě také tím, že se může jednat o respondenty, kteří nemají potřebu se svěřovat pracovníkům se svými problémy.

Otázka č. 11

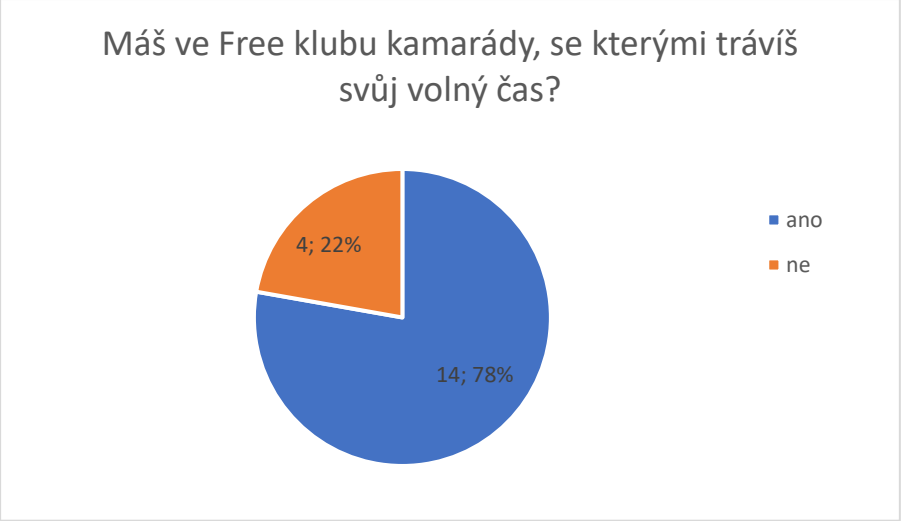

Graf 11 Kamarádi v klubu

Tato otázka byla klientům položena hlavně z důvodu, že se domnívám, že přítomnost kamarádů v klubu může ovlivňovat u některých klientů jejich využívání služeb klubu. Zároveň

si myslím, že pokud klienti mají v klubu své kamarády, se kterými tráví čas, může to na ně mít pozitivní vliv. Z dotazování vyšlo najevo, že 78 % respondentů v klubu své kamarády má a tráví s nimi čas. Pouze čtyři klienti odpověděli, že v klubu kamarády nemají. Z průzkumu ale také vychází, že se ve většině případů jednalo o klienty, kteří do klubu chodí převážně z důvodu popovídání si s pracovníky, nikoliv z důvodu setkání s kamarády.

Otázka č. 12

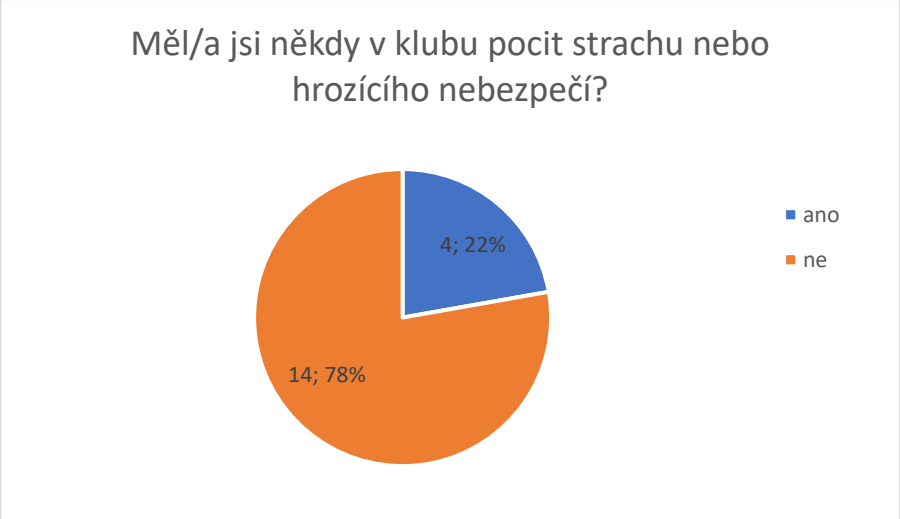

Graf 12 Pocit bezpečí

Otázka č. 11 se zaměřovala už částečně na spokojenost klientů, protože dle mého názoru může strach jedince z něčeho ovlivňovat jeho spokojenost se službami. Zároveň klub upřednostňuje princip bezpečí, takže by se klienti měli v klubu cítit bezpečně. Z průzkumu vychází, že většina klientů (78 %) v klubu pocity strachu či hrozícího nebezpečí nemívá. Avšak čtyři klienti (22 %) odpověděli, že se někdy ohroženi již cítili.

Otázka č. 13

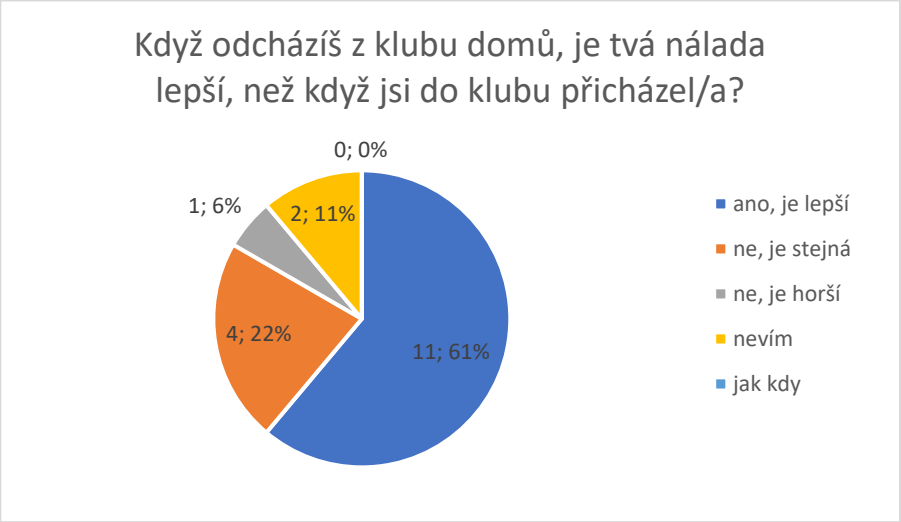

Graf 13 Změna nálady po odchodu z klubu

To, jaký vliv má navštěvování klubu na klienty můžeme usuzovat dle jejich nálady. Proto jsem se zaměřila na to, jak se změní nálada klientů po tom, co strávili čas ve Free klubu. Celkem 61 % klientů odpovědělo, že je jejich nálada lepší, než když do klubu přicházeli. Stejnou náladu po odchodu z klubu má 22 % respondentů a horší náladu pouze jeden respondent z dotazovaných. Dva respondenti si nejsou jisti, zda je jejich nálada lepší, než když přicházeli do klubu.

Otázka č. 14

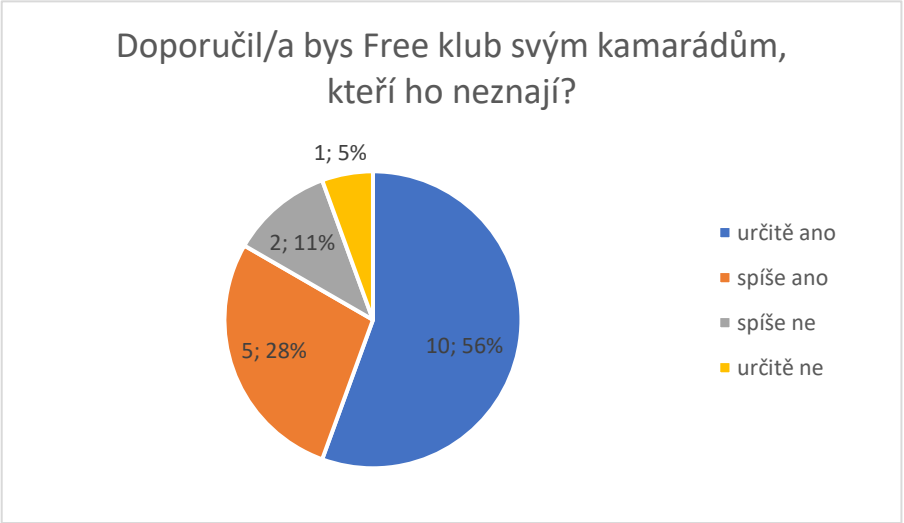

Graf 14 Doporučení klubu kamarádům

V předposlední otázce mě zajímalo, zda by klienti Free klub doporučili svým kamarádům a většina z nich (56 %) odpověděla, že určitě ano, dalších 28 % klientů by klub také spíše doporučili. Pouze dva respondenti (11 %) by klub spíše nedoporučili a jeden respondent (5 %) by klub určitě nedoporučil svým kamarádům.

Otázka č. 15

S čím jsi v klubu nejvíce spokojený?

- Hry
- Ping pong
- „Pokec“ o sexu
- Zábava
- Box
- Hudba
- Klavír
- Fotbálek
- Chování
- Pracovnice
- Malování

V rámci poslední otázky jsem chtěla vědět, co klienty v klubu nejvíce baví, s čím jsou nejvíce spokojení, proto jsem jim dala možnost napsat cokoliv je k této otázce napadne. Nejvíce byly zmiňovány hry, různé sporty, „pokecy“ s pracovníky na různá témata nebo pracovnice samotné.

8.1 Verifikace hypotéz

Hypotéza č. 1

Klienti, kteří se svěřují se svou nepříjemnou situací pracovníkovi klubu, odchází s lepší náladou oproti těm, kteří se s touto situací nesvěřují.

Pro ověření hypotézy č. 1 jsem využila chí-kvadrát test. Stanovila jsem nulovou a alternativní hypotézu, kdy nulová hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy neexistuje vztah a alternativní hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy vztah je.

$H1_0$: Klienti, kteří se svěřují se svou nepříjemnou situací pracovníkovi klubu, mají po odchodu z klubu stejnou náladu jako klienti, kteří se s touto nepříjemnou situací nesvěřují.

$H1_A$: Klienti, kteří se svěřují se svou nepříjemnou situací pracovníkovi klubu, odchází s lepší náladou než klienti, kteří se se svou nepříjemnou situací nesvěřují.

Aby byla využita všechna data, zahrnula jsem do jedné skupiny klienty, kteří odcházeli s lepší náladou a do druhé skupiny klienty, kteří vyplnili, že jejich nálada byla stejná či horší nebo odpověděli „nevím“. Následně jsem vytvořila tabulky s empirickými četnostmi a očekávanými četnostmi.

Tabulka 1 Empirické četnosti první hypotézy

	Lepší nálada	Stejná, horší nálada, nevím	Celkem
Klienti, kteří by se svěřili	8	2	10
Klienti, kteří by se nesvěřili	3	5	8
Celkem	11	7	18

Tabulka 2 Očekávané četnosti první hypotézy

	Lepší nálada	Stejná, horší nálada, nevím
Klienti, kteří by se svěřili	6,1	3,9
Klienti, kteří by se nesvěřili	4,9	3,1

Následně jsem vypočítala testové kritérium (TK) a kritickou hodnotu (KH). Hladinu významnosti jsem zvolila α = 5 %.

$TK= \sum \frac{(E-T)^2}{T}$

TK= 3,4114

$KH= \chi^2_{1-\alpha}$ (r−1) * (s−1)

$KH= \chi^2_{(0,95)}$ (1)

KH= 3,841

Výsledek: TK < KH

Kritická hodnota je vyšší než testové kritérium, proto vyvracíme alternativní hypotézu a přijímáme nulovou hypotézu $H1_0$: *Klienti, kteří se svěřují se svou nepříjemnou situací pracovníkovi klubu, mají po odchodu z klubu stejnou náladu jako klienti, kteří se s touto nepříjemnou situací nesvěřují.*

Hypotéza č. 2

Klienti, kteří mají ve Free klubu kamarády, se kterými tráví svůj volný čas, se zde cítí bezpečněji než klienti, kteří si v klubu kamarády nenašli.

Pro vyhodnocení hypotézy č. 2 jsem stanovila nulovou a alternativní hypotézu.

$H2_0$: Klienti, kteří mají ve Free klubu kamarády, se kterými tráví svůj volný čas, se v klubu cítí stejně bezpečně jako klienti, kteří v klubu kamarády nemají.

$H2_A$: Klienti, kteří mají ve Free klubu kamarády se cítí bezpečněji než klienti, kteří v klubu kamarády nemají.

Dále jsem jako v předchozí hypotéze vytvořila tabulky s empirickými a očekávanými četnostmi. Hladinu významnosti jsem stanovila α= 0,05 a dále jsem vypočítala TK a KH.

Tabulka 3 Empirické četnosti druhé hypotézy

	Pocit bezpečí	Pocit strachu	Celkem
Má kamarády	11	3	14
Nemá kamarády	3	1	4
Celkem	14	4	18

Tabulka 4 Očekávané četnosti druhé hypotézy

	Pocit bezpečí	Pocit strachu
Má kamarády	10,88	3,11
Nemá kamarády	3,11	0,88

$TK= \sum \frac{(E-T)^2}{T}$

TK= 0,0249

$KH= \chi^2_{1-\alpha}\ (r-1) * (s-1)$

$KH= \chi^2_{(0,95)}\ (1)$

KH= 3, 841

Výsledek: KH > TK

Kritická hodnota je vyšší než testové kritérium, proto je alternativní hypotéza ($H2_A$) neplatná a v platnost vstupuje nulová hypotéza $H2_0$: *Klienti, kteří mají ve Free klubu kamarády, se kterými tráví svůj volný čas, se v klubu cítí stejně bezpečně jako klienti, kteří v klubu kamarády nemají.*

Hypotéza č. 3

Klienti, kteří se svěří pracovníkovi klubu se svou nepříjemnou situací cítí větší úlevu po vyslechnutí pracovníkem než klienti, kteří se s nepříjemnou situací nesvěří.

Pro ověření třetí hypotézy jsem stanovila následující nulovou a alternativní hypotézu.

$H3_0$: Klienti, kteří se svěří se svou nepříjemnou situací cítí po vyslechnutí pracovníkem stejnou úlevu jako klienti, kteří se nesvěří.

$H3_A$: Klienti, kteří se svěří se svou nepříjemnou situací cítí větší úlevu než klienti, kteří se nesvěří.

Pro ověření hypotézy č. 3 jsem vytvořila tabulku s empirickými četnostmi a tabulku s očekávanými četnostmi.

Tabulka 5 Empirické četnosti třetí hypotézy

	Úleva	Absence úlevy	Celkem
Klienti, kteří by se svěřili	9	1	10
Klienti, kteří by se nesvěřili	1	7	8
Celkem	10	8	18

Tabulka 6 Očekávané četnosti třetí hypotézy

	Úleva	Absence úlevy
Klienti, kteří by se svěřili	5,55	4,44
Klienti, kteří by se nesvěřili	4,44	3,55

Následně jsem vypočítala testové kritérium a kritickou hodnotu.

$TK= \sum \frac{(E-T)^2}{T}$

TK= 10,8186

$KH= \chi^2_{1-\alpha}\ (r-1) * (s-1)$

$KH= \chi^2_{(0,95)}\ (1)$

KH= 3,841

Výsledek: TK > KH

Testové kritérium přesahuje hodnotu kritické hodnoty, proto zamítám nulovou hypotézu ($H3_0$) a přijímám alternativní hypotézu $H3_A$: *Klienti, kteří se svěří se svou nepříjemnou situací cítí větší úlevu než klienti, kteří se nesvěří.*

9 Diskuze

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na výsledky mého šetření v porovnání s jinou prací, která se uskutečnila na podobné téma.

Zmínit chci bakalářskou práci Bc. Michaely Virčíkové, kterou zpracovala v r. 2011 na Technické Univerzitě v Liberci. Tato práce se zabývala nízkoprahovými zařízeními v ČR v důsledku jejich prevence sociálně patologických jevů. V teoretické části se zabývala popisem sociálně patologických jevů a činností NZDM. To mi přišlo zajímavé a pokud bych měla psát další práci zaměřenou tímto směrem, také bych zařadila problematiku sociálně patologických jevů. Výzkum byl proveden ve čtyřech nízkoprahových zařízeních v ČR, kdy součástí výzkumu bylo i NZDM Free klub v Pardubicích. Z důvodu, že její dotazník obsahoval některé podobné otázky, zajímalo mě porovnání výsledků. Jedna z podobných otázek se týkala důvodu, proč klienti klub navštěvují. Jak v mém, tak v jejím výzkumu vyšlo najevo, že klienti klub nejvíce navštěvují za účelem setkání s kamarády. V druhé části prováděla rozhovory se dvěma zaměstnanci, kde jsou výsledky téměř totožné s mými. Za uplynulých 10 let pracovníci stále využívají stejné služby a klienti, z jejich pohledu, využívají nejvíce volnočasové aktivity, rozhovory a workshopy. To se v mém výzkumu také potvrdilo.

Na závěr bych ráda zhodnotila přínos mé práce. Největší přínos shledávám v dotazníku, který vyplnili klienti klubu. Pracovníkům může poskytnout zpětnou vazbu a odpověď na některé otázky. Pokud bych se měla zamyslet nad tím, co bych udělala jinak, tak by se nejspíše jednalo právě o dotazník. I přesto, že si stále myslím, že dotazník je forma, při které nemusí být klientům tolik nepříjemné odpovídat na některé otázky, příště bych zvolila rozhovor, při kterém bych se dozvěděla více informací a detailněji.

9 Závěr výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit jaké výchovné a aktivizační techniky využívají pracovníci klubu při součinnosti s klienty a jak jsou klienti spokojeni se službami. Pro získání dat týkajících se metod jsem využila rozhovor, který jsem uskutečnila s pracovníky klubu. Těchto rozhovorů se zúčastnili celkem čtyři pracovníci. Data, která se týkala spokojenosti klientů jsem zjišťovala pomocí dotazníků, které byly rozdány klientům zařízení. Jelikož se nejedná o velké zařízení a sběr dat byl ovlivněn omezením služeb zařízení, odpovídá tomu i počet sesbíraných dotazníků.

Z rozhovorů vyplynulo, že pracovníci poskytují výchovné, vzdělávací, terapeutické a volnočasové aktivity. Do těchto aktivit můžeme řadit diskuse, „pokecy" na různá preventivní témata, workshopy, besedy, sociální poradenství, krizovou intervenci či případovou práci. Z volnočasových aktivit pak sportovní aktivity, společenské hry, deskové hry, hra na hudební nástroje, kresba či malba. Pracovníci kladou důraz na to, aby každá činnost a aktivita, kterou podnikají, měla preventivní charakter. Jeden z důvodů je ten, že do cílové skupiny spadají především osoby, které mohou být nebo jsou ohroženy sociálně patologickými jevy. Přístup pracovníků ke klientům je kamarádský, empatický, rovnocenný a důraz je kladen především na individualitu jedince, v tom také shledávám největší přínos těchto služeb. Působení pracovníků také rozvíjí klienty v oblasti komunikace s druhými lidmi, učí je spolupráci s ostatními klienty, respektu, porozumění, základním návykům slušného chování a celkově přístupu k životu. Pracovníci se zaměřují na silné stránky klienta, které se snaží rozvíjet a zdokonalovat, učí klienty vlastnímu sebehodnocení a s tím souvisejícímu sebevědomí.

Z dotazníkového šetření soudím, že klienti jsou se službami spokojeni. Potvrzuje to v prvním případě návštěvnost klubu, kdy většina klientů chodí do klubu více než jednou týdně. Dále také klienti navštěvují klub z důvodu setkávání s kamarády či trávení volného času. Myslím si, že je pro tuto cílovou skupinu přínosné, že tráví čas se svými kamarády a nízkoprahové zařízení může ovlivnit to, jakým způsobem tato mládež volný čas tráví. Ve městě, kde se můžeme často setkat s potulováním se mládeže po obchodních centrech, parcích či se zkoušením různých návykových látek, je prospěné, že v tomto zařízení má tato skupina osob útočiště a mohou se zde naučit novým způsobům trávení volného času a zároveň je na ně vyvinuto preventivní působení, které může zamezit či zmírnit některé sociálně patologické jevy. Většina klientů se také v klubu cítí bezpečně, důvěřuje pracovníkům a odchází domů s lepší náladou, to dle mého názoru také potvrzuje pozitivní vliv.

Naopak mě překvapily výsledky ověření hypotéz. Jako příklad uvedu hypotézu, kdy jsem předpokládala, že klienti, kteří mají v klubu své kamarády se budou cítit bezpečněji než klienti, kteří v klubu kamarády nemají. Tato hypotéza se ale nepotvrdila. Výsledek je ale stejně pozitivní, protože si myslím, že je dobře, že se v klubu cítí bezpečně i klienti, kteří tam kamarády nemají, ale jdou například jen za pracovníkem. Pocit bezpečí také mohou ovlivňovat i jiné faktory, například lokalita, ve které se klub nachází či momentální složení klientů.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a posoudit, jaký vliv mají služby Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Free klub na zvládání obtížných životních situací klientů tohoto zařízení. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsem se věnovala vývojovým období, kterými prochází klienti klubu, volným časem, jeho funkcemi a možnostmi, jak ho lze trávit. Dále jsem se zaměřila na obtížně zvladatelné situace, které mohou v životě jedince nastat a motivovat ho k návštěvě NZDM. Závěrem teoretické části je popis činnosti SKP-CENTRA o. p. s. jakožto zřizovatele Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Free klub.

Praktická část popisuje výzkum, který probíhal v NZDM Free klub v Pardubicích. Data byla zjišťována pomocí rozhovorů s pracovníky klubu a dotazníků, které byly náhodně rozdány klientům klubu. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké výchovné a aktivizační metody využívají pracovníci klubu a jak jsou klienti spokojeni s poskytovanými službami. Tento cíl byl naplněn, jelikož mi data získaná z rozhovorů umožnila popsat metody a činnosti, které pracovníci využívají při práci s klienty a zároveň některá data z dotazníků poukazují na to, že jsou klienti se službami spokojeni. Jako příklad mohu uvést četnost návštěv klubu, zlepšení nálady po odchodu z klubu či doporučení klubu přátelům, kteří ho neznají.

Pokud bych měla posoudit celkový vliv služeb NZDM na klienty, musím konstatovat, že je pozitivní. Pracovníci ke klientům přistupují kamarádsky, citlivě, rovnocenně a s respektem. Postupy práce pracovníků jsem měla možnost sama pozorovat v rámci odborné praxe, kterou jsem absolvovala právě v tomto zařízení. Na úplný závěr bych ráda zmínila, že si myslím, že by mohlo být zajímavé výzkum rozšířit o porovnání s jiným nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež.

ZDROJE

TIŠTĚNÉ

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Čtvrté. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4.

BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele. Praha: Albatros, 2006. Albatros Plus. ISBN 80-000-1552-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Velký psychologický slovník. 4. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8927-5.

KORVAS, Pavel a Jiří KYSEL. Pohybové aktivity ve volném čase. Brno: Centrum sportovních aktivit Vysokého učení technického v Brně, 2013. ISBN 978-80-214-4731-8.

KOTKOVÁ, Martina. Domácí násilí v kontextu rodiny a práce. Brno: Spondea, 2014. ISBN 978-80-2607-191-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MACEK, Petr. Adolescence. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8747-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. 2. přepracované. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MAREŠ, Jiří. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.

MIKŠÍK, Oldřich. Dynamika psychických funkcí v modelových zátěžových situacích: metodická analýza poznatků a zkušeností. Praha: Výzkumný ústav psychiatrický, 1983. Zprávy Výzkumného ústavu psychiatrického.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.

ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7124-7.

SAWICKI, Silvester, Iva WEDLICHOVÁ a Otakar FLEISCHMANN. Osobnost jedince a náročné životní situace. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-068-6.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-9646-8.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika - vychovatelství. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-306-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901-7379-9.

VITOUŠOVÁ, Petra a Vladimír VEDRA. Domácí násilí: (informace a praktické rady pro ohrožené osoby). 3., upr. vyd. [Praha]: MJF, 2009. ISBN 978-80-86284-82-8.

VYHNÁLKOVÁ, Pavla. Základy pedagogiky volného času. Olomouc: Agentura Gevak, 2013. ISBN 978-80-86768-73-1.

ELEKTRONICKÉ

ASOCIACE PRACOVNÍKŮ INTERVENČNÍCH CENTER ČR. PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ. Prevence domácího násilí [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2020-12-8]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/statistiky/

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Informační společnost v číslech 2019. Český statistický úřad [online]. Český statistický úřad, 26.03.2019 [cit. 2020-12-5]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/90577061/06100419b.pdf/4eddfdbe-8572-455b-9a68-a9f94ebc22ae?version=1.0

HAVLÍNOVÁ, Hana. Chci číst jako máma s tátou: Jak se stát čtenářem [online]. Praha: Grada, 2019 [cit. 2020-12-1]. ISBN 978-80-271-2738-2. Dostupné z: https://www.bookport.cz/e-kniha/chci-cist-jako-tata-s-mamou-322181/# s. 5-8.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. MŠMTČR, © 2013 – 2020 [cit. 2020-3-27]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/

POJMOSLOVÍ Nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM). Česká asociace streetwork, z. s. [online]. Praha: Česká asociace streetwork, z.s [cit. 2020-12-9]. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf

SKP-centrum o. p. s.: poháme vstát [online]. Pardubice: SKP-centrum, c2017 [cit. 2020-4-27]. Dostupné z: https://www.skp-centrum.cz/

SKP-CENTRUM, O. P. S. Intervenční centrum. SKP-CENTRUM, o. p. s. [online]. Pardubice: SKP-CENTRUM, o.p.s, c2017 [cit. 2020-12-8]. Dostupné z: https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/intervencni-centrumV

Šikanování na školách [online]. Středisko společných činností AV ČR, 2020 [cit. 2020-12-8]. ISSN 2464-6245. Dostupné z: https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/f49c2ce711f827d151949e9115f2edeb86a62f8d.pdf

ŠMAHEL, David, Hana MACHÁČKOVÁ, Giovanna MASCHERONI, Lenka DĚDKOVÁ, Elisabeth STAKSRUD, Kjartan ÓLAFSSON, Sonia LIVINGSTONE a Uwe HASEBRINK. EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries [online]. 2020 [cit. 2020-12-5]. ISSN 2045-256X. Dostupné z: https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-March2020.pdf

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: 2007. Dostupné také z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108

PŘÍLOHY

Příloha A Dotazník 82
Příloha B Struktura rozhovoru 84

Role nízkoprahového zařízení při řešení životních situací dětí a mládeže

1) **Jaké je tvé pohlaví?**
   a) Muž
   b) Žena

2) **Kolik je ti let?**

   _____

3) **Jak často navštěvuješ Free klub? (vyplň tak, jak klub navštěvuješ za normálních okolností, např. ještě před koronavirem)**
   a) Jen, když potřebuji s něčím pomoct
   b) Jednou do měsíce
   c) Jednou týdně
   d) Párkrát do týdne
   e) Každý den

4) **Stalo se ti někdy, že jsi měl/a nějaký problém (rodina, kamarádi, škola)?**
   a) Ano
   b) Ne
   c) Nevím

5) **Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ANO, navštívil/a jsi klub, aby sis mohl/a o svém problému s pracovníkem popovídat?**
   a) Ano
   b) Ne

6) **Jsou i jiné důvody proč navštěvuješ klub? Jaké?**
   a) Chodím tam za kamarády
   b) Kvůli činnostem, které klub nabízí
   c) Jen tak si pokecat s pracovníky
   d) Zabít volný čas po škole

7) **Pokud se ti přihodí nepříjemná situace (např. dozvíš se, že tě kamarádi pomlouvají nebo zesměšňují či cokoliv jiného pro tebe nepříjemného), svěříš se s tím pracovníkovi klubu?**
   a) Určitě ano
   b) Spíše ano
   c) Spíše ne
   d) Určitě ne
   e) Jiné

8) **Pokud bys potřeboval/a pomoci s něčím do školy, požádal/a bys pracovníka o pomoc?**

a) Určitě ano
b) Spíše ano
c) Spíše ne
d) Určitě ne

9) Měl/a jsi někdy strach, že by pracovník řekl o tvém problému někomu jinému?

a) Určitě ano
b) Spíše ano
c) Spíše ne
d) Určitě ne

10) Cítíš úlevu, když tě pracovník vyslechne?

a) Určitě ano
b) Spíše ano
c) Spíše ne
d) Určitě ne

11) Máš ve Free klubu kamarády, se kterými trávíš svůj volný čas?

a) Ano
b) Ne

12) Měl/a jsi někdy v klubu pocit strachu nebo hrozícího nebezpečí?

a) Ano
b) Ne

13) Když odcházíš z klubu domů, je tvá nálada lepší, než když jsi do klubu přicházel/a?

a) Ano, je lepší
b) Ne, je stejná
c) Ne, je horší
d) Nevím
e) Jak kdy

14) Doporučil/a bys Free klub svým kamarádům, kteří ho neznají?

a) Určitě ano
b) Spíše ano
c) Spíše ne
d) Určitě ne

15) S čím jsi v klubu nejvíce spokojený/á? (např. pokec s pracovníky, hry, fotbálek, workshopy, ..)

_____

DVO 1 – Jaké výchovné metody pracovníci klubu využívají?

- Setkáváte se u klientů s problémy v chování? Jak se to projevuje?
    a. Jak s těmito klienty pracujete?
- Přichází do klubu také klienti, kteří se potýkají s problémy s alkoholem či drogami? Jak postupujete v takovýchto případech?
- Jaký máš názor na používání odměn a trestů při výchově, používáš je sám při práci s klienty?
- Myslíš si, že je důležité klienty vést k užívání proseb a požadavků? Proč?
- Na každého klienta může zabírat jiný přístup práce, co dalšího používáte k tomu, abyste usměrňovali chování a jednání klientů?
- Do klubu přichází jedinci z různých menšin a s různou mentalitou, je potřeba zvolit jiný přístup k těmto jedincům? Jaký?

DVO 2 – Jaké aktivizační techniky využívají pracovníci klubu?

- Každý měsíc se v klubu řeší nějaké téma, jakými způsoby se snažíte klienty zapojit do problematiky daného tématu?
- Jaké aktivity v klubu děláte a v čem jsou dle tebe pro klienty prospěšné?
- Co všechno mohou klienti při návštěvě klubu využívat (hračky, předměty, jiné služby)?
- Jaké opakující se akce, při kterých dochází k rozvoji klienta, pořádáte?
- Organizujete i nějaké opakující se činnosti, při kterých se mohou klienti rozvíjet? Jaké to jsou?
- Jaké činnosti podnikáte v případě, že je v klubu minimální počet klientů?
- V případě, že nastane situace, kdy je kapacita klubu plná a není možné věnovat se každému klientovi zvlášť, jaké aktivity volíte, aby bylo možné do nich zapojit většinu klientů?

DVO 3 – Jak pracovníci postupují při spolupráci mezi sebou a s klienty?

- Co podle tebe znamená pro klienty Free klub, jak ho vnímají?
- Jakou váhu přisuzuješ komunikaci a spolupráci jednotlivých pracovníků mezi sebou?
- Pokud bych byla na pozici klienta, s čím vším mi můžeš jako pracovník pomoci, o co všechno tě mohu požádat?

- Existuje nějaký způsob, kterým se spolu s ostatními pracovníky můžete poradit o postupech či způsobech, jak pracovat s určitými klienty či, prostřednictvím kterého byste si mohli sdělit důležité informace týkající se jednotlivých klientů?
- Je dle tebe důležitá v této profesi psychohygiena, máš nějaké tipy, jak se vypořádávat se zvýšeným stresem?
- Myslíš si, že je lepší přistupovat ke klientovi rovnocenně jako ke kamarádovi nebo, že by měl být jasně vymezený vztah mezi pracovníkem a klientem?
- Máš nějaké zásady, kterými se řídíš, když jednáš s klienty?
- Když tě klient požádá o pomoc, pomůžeš mu vždy nebo jsou i situace, kdy mu nemůžeš z nějakých důvodů poradit a pomoct? Jaké situace to například jsou?
- V případě, že se nepřímo od klienta dozvíš o nějakém jeho problému, konzultuješ tuto situaci nejdříve s kolegy nebo se snažíš okamžitě pracovat s klientem?
- Může se stát, že rodič neví o tom, že jeho dítě navštěvuje Free klub? Jak postupujete v případě, že klient má určitý problém a k vyřešení situace je potřeba zapojit i rodiče?